

Evropská komise

Společná rybářská politika

UŽIVATELSKÁ PŘÍRUČKA

**Europe Direct je služba, která vám pomůže odpovědět
na otázky týkající se Evropské unie.**

**Bezplatná telefonní linka (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Někteří operátoři mobilních sítí neumožňují přístup k číslům 00800
nebo mohou tyto hovory účtovat.

Rukopis dokončen v prosinci 2008.

Mnoho doplňujících informací o Evropské unii je k dispozici na internetu.
Můžete se s nimi seznámit na evropském serveru (<http://europa.eu>).

Katalogové údaje jsou uvedeny na konci této publikace.

Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2009

ISBN 978-92-79-09870-3

DOI 10.2771/62844

© Evropská společenství, 2009

Kopírování je povoleno pouze se souhlasem autora.

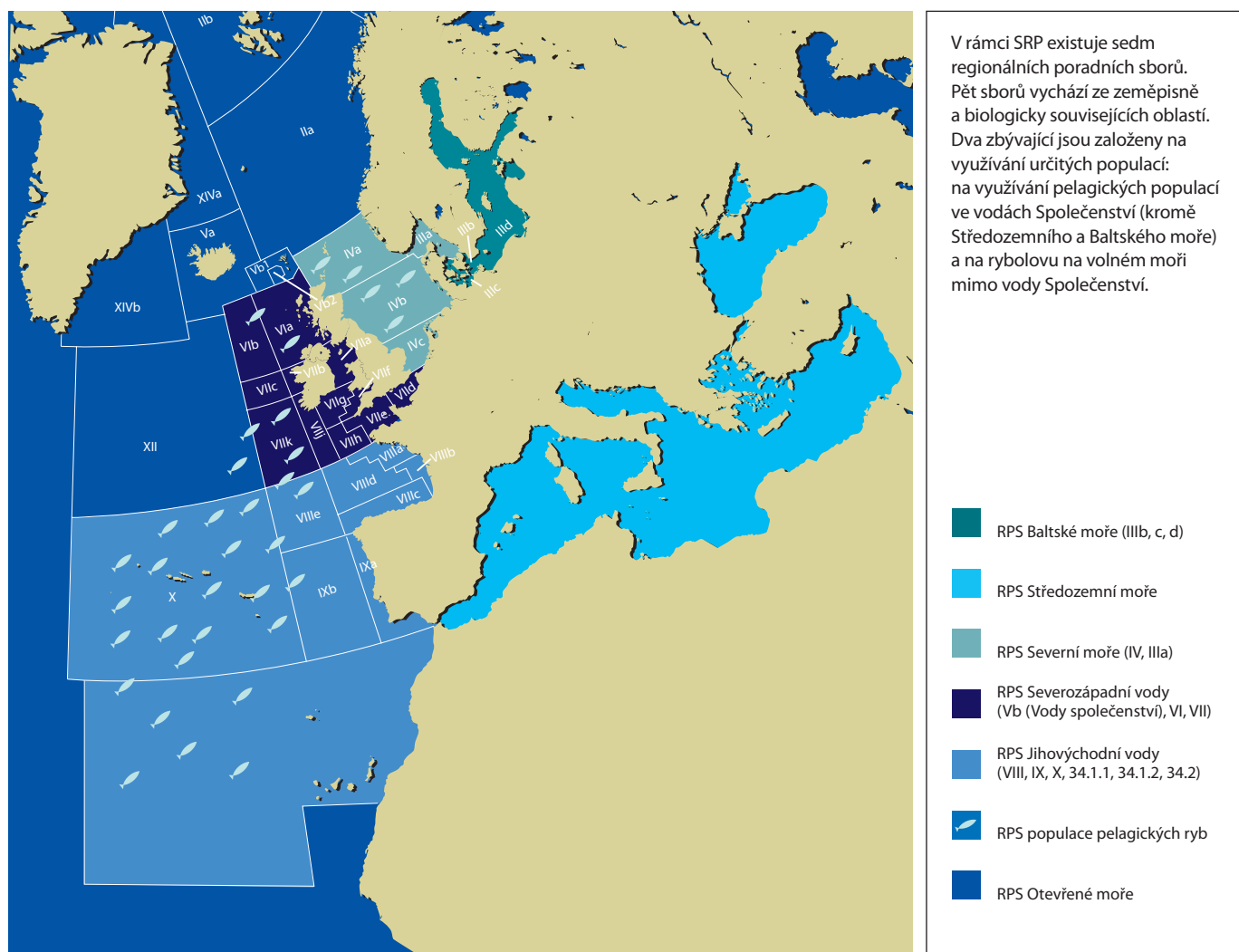
Printed in Belgium

VYTIŠTĚNO NA NEBĚLENÉM PAPIŘE

Společná rybářská politika

UŽIVATELSKÁ PŘÍRUČKA

Rybářské oblasti v EU

I Barentsovo moře
 IIa Norské moře
 IIb Špicberky a Medvědí ostrov
 IIIa Skagerrak a Kattegat
 IIIb Sound
 IIIc Belt
 IIId Baltské moře
 IVa Severní oblast Severního moře
 IVb Střední Severní moře
 IVc Jižní Severní moře
 Va Island
 Vb Faerské ostrovy

VIa Západní Skotsko (zásoby ryb v řece Clyde)
 VIb Řeka Rockall
 VIIa Irské moře
 VIIb Západní Irsko
 VIIf Porcupine Bank
 VIId Východní Lamanšský průlivu
 VIIe Západní část Lamanšský průlivu
 VIIf Bristolský průliv
 VIIg Jihovýchodní Irsko
 VIIh Little Sole
 VIIj Great Sole

VIIk West Great Sole
 VIIIa Jižní Bretaň
 VIIIb Jižní Biskaj
 VIIf Sever a severozápad Španělska
 VIId Centrální Biskaj
 VIIf Západní Biskaj
 IXa Pobřeží Portugalska
 IXb Západní Portugalsko
 X Azorské ostrovy
 XII Severní Azory
 XIVa Východní Grónsko
 XIVb Jihovýchodní Grónsko

Obsah

●	Předmluva komisaře Borga: Nové vymezení společné rybářské politiky pro 21. století	4
●	1. Jak řídíme náš rybolov	6
●	2. Dobrý stav moří pro vzkvétající odvětví	8
●	3. Partneři v udržitelnosti: zúčastněné subjekty	9
●	4. Partneři v udržitelnosti: Evropa a její členské státy	11
●	5. Partneři v udržitelnosti: vědci	13
●	6. Dlouhodobé plánování	15
●	7. Technická opatření, cílené právní předpisy	17
●	8. Loďstvo budoucnosti	19
●	9. Kontrolování rybolovných oblastí pro všeobecný prospěch	21
●	10. Rybolov v širších vodách: výhody partnerství	24
●	11. Rybolov v širších vodách: čelní aktéři na mezinárodní scéně	26
●	12. Akvakultura v EU	28
●	13. Podpora odvětví v období transformace	30
●	14. Koncový produkt: výrobci, zpracovatelé, spotřebitelé	32
●	15. Nad rámec zásady obezřetnosti	34
●	Cesta vpřed	36

Předmluva komisaře Borga:

Nové vymezení společné rybářské politiky pro

Dějiny Evropské unie lze charakterizovat jako jednotu v rozmanitosti. EU poskytuje svým členským státům prostředky k tomu, aby sdílely vliv a zaujímaly ve světě jednotný postoj k velmi důležitým otázkám pro náš mír, prosperitu a hospodářský blahobyt. Činí tak ovšem, aniž by se stíraly rozdíly mezi členskými státy a regiony: namísto toho usiluje o zachování rozmanitosti jejich kultur a tradic.

Totéž platí pro společnou rybářskou politiku. Odvětví rybolovu EU je ve světě jedním z nejrozmanitějších. Evropské loďstvo představuje škálu od průmyslového rybolovu tresky ledové pomocí vlečných sítí ve vichřicích o síle 9 stupňů Beaufortovy stupnice přes lovení sardinek devítimetrovými vlasci v klidných vodách několik kilometrů od pobřeží Jaderského moře po lov tuňáků pomocí nevodů v tropických vedrech Indického oceánu. Společná rybářská politika musí obsáhnout odvětví, které zahrnuje v jednom extrému soukromé rekreační rybáře až po mnohamilionové evidované společnosti v extrému druhém a které pokrývá celý tržní řetězec, od okamžiku chycení přes vylodění, dopravu, zpracování a distribuci až po koncový prodej.

Jsem přesvědčen, že vše hovoří pro to, abychom takovou rozmanitost ve 21. století dále zachovávali. Rybolov není pouze hospodářskou činností, je to také způsob života. Vzhledem k tomu, že je úzce spjat s jedinečným rázem různých mořských ekosystémů, je zásadní pro identitu a blahobyt přímořských společenství.

S tímto blahobytem se však nyní pojí řada problémů. Ryby a rybí výrobky se nyní sice po celé Evropě jedí více než kdy předtím, avšak kvůli novým technikám a obchodním strukturám, díky nimž je možné tento nárůst poptávky uspokojovat, rovněž ohromným způsobem vzrůstá tlak na rybolov v evropských vodách. V důsledku toho je mnoho populací ryb využíváno nadměrně a ekosystémy, jejichž nedílnou součástí představují, jsou v ohrožení.

To není pouze evropský fenomén. Odvětví rybolovu je v současné době skutečně globalizovaným oborem a po celém světě lze konstatovat podobné vzorce událostí. Jedná se však také o evropský problém a evropským řešením by se mohlo napomoci tomu, abychom se vypořádali s problémem obnovy ziskovosti tohoto odvětví tak, aby se zároveň zachovala rozmanitost a životaschopnost rybolovných kultur a společenství.

Přitom bychom neměli zapomínat na jeden důležitý rys společné rybářské politiky. Jejím cílem nikdy nebylo zavést univerzální model, na základě něhož by měla odvětví rybolovu v Evropě fungovat. Namísto toho je jejím záměrem ustavit základní rámec, v němž lze podporovat rozmanitost a předcházet konfliktům pomocí řady společných zásad. Tato politika byla zahájena v sedmdesátých letech 20. století k tomu, aby se předcházelo sporům mezi členskými státy EU ohledně sdílení zdrojů a aby se řešily, a nyní funguje jako fórum k vymezení společného základu udržitelného rybolovu a přidělování finančních prostředků k podpoře cílů, jež si EU a její členské státy zvolily.

Společná rybářská politika tudíž nepředstavuje pevně stanovený soubor pravidel. Jedná se spíše o postupující práci, která se musí přizpůsobovat měnícím se biologickým a politickým okolnostem. Všechna zásadní rozhodnutí v této souvislosti přijímají vlády členských států v Radě po konzultaci poslanců Evropského parlamentu. Každé navržené opatření je založeno na výrazných příspěvcích nezávislých odborníků a zástupců zúčastněných subjektů.

Když jsem byl v roce 2004 jmenován evropským komisařem pro rybolov, panoval v souvislosti se společnou rybářskou politikou optimistický rozruch. V roce 2002 proběhla zásadní reforma a řada jejích důsledků si stále razila cestu. Od té doby jsem s uspokojením vedl realizaci řady iniciativ, díky nimž bude evropský rybolov, jak se domnívám, do budoucna udržitelnější, než ještě v nedávné době byl. Dnes máme větší populace ryb, které jsou řízeny na základě dlouhodobých plánů. Máme také jasnější cíle spojené s udržitelností. A především jsme zapojili zúčastněné subjekty více, než tomu v rámci procesu tvorby politik kdy bylo.

Navzdory těmto pokrokům nicméně většina obchodně lovených populací ryb ve vodách EU nadále vyvolává obavy. V roce 2007 nezávislí vědci v otázkách rybolovu posoudili stav 33 nejdůležitějších obchodně lovených populací ryb a došli k závěru, že 29 z nich (celých 88 %) je loveno nadměrně. To lze srovnat se stavem mimo EU, o němž podala

21. století

zprávu organizace FAO, kdy světový průměr nadměrného lovu populací činí 25 %. Navzdory těmto alarmujícím náznakům však rozhodnutím o míře úlovků vévodí krátkodobé myšlení a lovná kapacita evropského loďstva je i nadále více než dvakrát vyšší, než jaká je třeba k tomu, abychom mohli vlastní zásoby ryb lovit udržitelným způsobem.

To jsou pro biologickou rozmanitost ryb a mořského prostředí špatné zprávy. Jsou to také špatné zprávy pro rybáře a pro veškerá související odvětví, jež jsou závislá na odvětví rybolovu v přirozeném prostředí. Ze zmenšujících se úlovků, rostoucích nákladů a potřeby plout dál a lovit déle k tomu, aby se ulovilo méně ryb, jež jsou často méně kvalitní, vyplývá, že v některých sektorech tohoto odvětví nyní řada loď loví se ztrátami nebo téměř se ztrátami.

Prosazování chovu ryb je jistě důležitou alternativou, která si zaslouží naši plnou podporu prostřednictvím náležitých regulačních opatření, zvyšování povědomí a tržních opatření, ale i pomocí cílené finanční podpory. Vítám stále významnější úlohu, kterou chov ryb hraje v EU i mimo ni, avšak bude trvat dlouho, pokud k tomu vůbec dojde, než vyrovná schodek dodávek.

S ohledem na špatný stav řady populací ryb je oprávněné, ale i pochopitelné, že mnoho lidí žádá rozhodující změnu toho, jak je rybolov řízen, a to jak na úrovni členských států, tak na úrovni evropské.

V roce 2008 Evropská komise oznámila svůj záměr zahájit kompletní přezkum společné rybářské politiky. Zelená kniha, která se v současné době připravuje pro zveřejnění v roce 2009, rozpoutá radikální a dalekosáhlou diskusi s našimi zúčastněnými subjekty a občany ohledně toho, jak lze evropský rybolov co nejlépe řídit tak, aby se v dlouhodobé perspektivě zajistil co nejvyšší přínos pro společnost. Reforma z roku 2002 přinesla společné rybářské politice novou zásadní orientaci na udržitelnost: v její souvislosti se však nepředvídaly všechny překážky, jež stojí v cestě k dosažení tohoto cíle, a to na hospodářské, ale i institucionální úrovni, ani se těmito překážkám nepředělo. Chceme-li tyto překážky odstranit a vytvořit podmínky pro skutečně životaschopné a udržitelné odvětví rybolovu EU, musíme být ochotni zpochybnit každé hledisko způsobu fungování stávajícího systému.

Rovněž budeme muset uznat, že odvětví rybolovu již dále nelze vnímat odděleně od širšího kontextu mořského prostředí, v němž hraje úlohu jen jako jeden z mnoha subjektů. Další reformou se musí společná rybářská politika zasadit

do kontextu integrované námořní politiky EU, se zaměřením na udržitelný růst v pobřežních regionech. Existuje zde řada pozitivních zpětných vazeb a účinných cyklů, které je třeba prozkoumat. V tomto ucelenějším přístupu k vytváření politik však musíme být nezaufatí. Musíme si uvědomovat nové povinnosti, jež se s ním pojí a které budou mít vliv na naše odvětví rybolovu. Domnívám se, že rybolov má pozitivní úlohu v uskutečňování cílů rámcové směrnice o mořské strategii, jež zavazuje členské státy k tomu, aby do roku 2021 zajistily z hlediska životního prostředí dobrý stav moří v jejich jurisdikci. Přínosy s tím spojené také nebudou pouze jednosměrné: čím lepší stav našich moří bude, tím odolnější budou naše populace ryb, a tím se také zvýší zisky pro odvětví rybolovu.

Nastávající reforma společné rybářské politiky, kterou nyní připravujeme, bude vyžadovat především aktivní účast všech, na něž by mohl mít její výsledek vliv. Řízení rybolovu v Evropě, a to na regionální a vnitrostátní úrovni i úrovni EU, je stále více ovlivňováno znalostmi a poradenstvím zdola nahoru. Podobně bude i postup přezkumu, jež jsme zahájili, vyžadovat nejen rozsáhlou konzultaci zúčastněných subjektů, ale také širokou podporu veřejnosti, má-li z něj vyplynout rámec řízení rybolovu, v němž bude možné upřednostňovat všeobecný prospěch před užšími zájmy jednotlivých členských států nebo odvětví.

V této souvislosti doufám, že tato brožura bude plnit dvojitý účel. Na jedné straně se v ní ozřejmuje a vysvětluje, kde se nyní nacházíme na cestě k udržitelnému rybolovu v Evropě a jak rámec řízení společné rybářské politiky v současné době funguje. Na druhé straně se v ní také uvádí otevřené a upřímné vysvětlení problémů, jimž doposud čelíme, ale také to, kolik nám toho na naší cestě zbývá.

Chtěl bych vás vřele vyzvat k tomu, abyste se k nám připojili a pomohli nám vymezit cestu, jakou se budeme do budoucna ubírat. Ať už totiž v tomto odvětví pracujete, vedete kampaň za jeho reformu, nebo jednoduše jíte ty skvělé výživné výrobky, jež přináší, váš příspěvek a podpora budou rozhodující pro vymezení budoucnosti společné rybářské politiky.

Joe Borg

Evropský komisař pro
námořní záležitosti a rybolov

Jak řídíme náš rybolov

Společná rybářská politika byla formálně vytvořena v roce 1983, avšak svůj původ má na počátku sedmdesátých let 20. století, kdy byl rybolov součástí společné zemědělské politiky. Na počátku bylo v hlavním zájmu ministrů, aby se vyhnuli střetům států, v době, kdy řada zemí po celém světě rozšiřovala své teritoriální vody, což vedlo k vytvoření výlučných ekonomických zón až do 200 námořních mil od základní linie. Kdyby státy Evropské unie šly jednoduše touto cestou bez jakékoli koordinace, byly by důsledky tohoto jednání nejen chaotické, ale i katastrofální. Evropský rybolov byl již velmi mezinárodní a mnoho loďstev běžně lovilo daleko od místa původu. Aby se zamezilo ohromnému narušení, jež mohl nový režim výlučných ekonomických zón způsobit, vznikající evropské orgány ujednaly dohodu, na základě které členské státy přistoupily na to, že si vzájemně zaručí volný přístup do vod tak, aby mohly být tradiční rybolovné oblasti a postupy jednotlivých států zachovány.

SRP tak začala fungovat nikoli jako radikální případ nadnárodní regulace, ale jako snaha o zachování rozmanitosti, jež byla příznačná pro tradiční strukturu tohoto evropského odvětví. Problémy, o jejichž řešení se v rámci ní usilovalo, jsou nyní dokonce mnohem závažnější. Řada evropských loďstev nadále loví daleko od místa původu, nicméně se stále jedná o vody EU. Kdyby SRP neexistovala, bylo by v důsledku toho třeba vyvinout něco velmi podobného, aby- chom mohli řešit složité překrývající se vzorce vzájemného přístupu, na němž jsou evropští rybáři závislí.

To, že je tato politika úspěšná, lze konstatovat na základě skutečnosti, že nyní, o čtvrtstoletí později, bereme za samozřejmé, že spory mezi členskými státy v otázkách rybolovu se řeší vyjednáváním, a nikoli válkou. Namísto toho se soustředíme na znepokojivý pokles populací v evropských vodách, společně s čímž se zároveň oslabuje vlastní rybolov. Je zcela zřejmé potřeba něco udělat, abychom tento trend zvrátili: více než kdy předtím potřebujeme evropské odvětví rybolovu, jež bude udržitelné, ale i ziskové.

Samozřejmě se nejedná o nový problém. V posledním desetiletí se zvýšilo povědomí o závažném ohrožení populací ryb nejen v evropských vodách, ale i po celém světě. Udržitelný rybolov nyní pevně zaujímá přední místo na pořadu mezinárodního rybolovu, nevymáhá EU. V důsledku toho každoroční předpisy EU, jimiž se stanoví celkové přípustné odlovy (TAC) a kvóty pro nejdůležitější obchodně lovené druhy, již nejsou pouhým mechanismem pro rozdělení společného zdroje. V souvislosti s nimi

Relativní stabilita

Jedním z nejstarších prvků SRP je zásada „relativní stability“. Otázku rozdělení rybolovných práv do národních kvót vyvolala Komise pro rybolov v severovýchodním Atlantiku (NEAFC), když v roce 1975 stanovila první omezení odlovu pro loďstva EU. Po haagské deklaraci z roku 1976 definovala Rada v roce 1980 systém relativní stability. Hlavními kritérii byl odlov během referenčního období (1973–1978), preference některých loďstev ve Skotsku a v Irsku (a v Grónsku, které bylo tehdy ještě členem Evropského společenství) a kompenzace ztrát ve vodách třetích zemí. Relativní stabilita byla poprvé použita v praxi v souvislosti s přijetím SRP v roce 1983.

Tento systém rozděluje mezi členské státy podle stanoveného klíče přidělu na základě jejich historických odlovů celkové přípustné odlovy (TAC) pro každou rybí populaci. Účelem relativní stability je, jak

název napovídá, předcházet opakovaným sporům ohledně toho, jak by se měly přidělovat kvóty, a vytvořit pro rybáře prostředí, jež je v poměru k celkovému stavu dané populace stabilní.

Stejně jako každá snaha o řízení složité situace o více faktorech prostřednictvím relativně jednoduchého a snadno pochopitelného a použitelného vzorce má i zásada relativní stability své výhody a nevýhody. Obecně se soudí, že se prostřednictvím této zásady podporuje krátkodobé rozhodování a zaměření na státní podíl na úkor společných dlouhodobých zájmů, a někteří kritici odvážně prohlašují, že je neslučitelná se závazkem EU týkajícím se jednotného trhu. Ministři členských států EU pro rybolov nicméně zásadu relativní stability neustále obhajují jako základ přidělování kvót v rámci SRP. Klíč přidělu byl tedy v uplynulých letech měněn, aby se přizpůsobil právům nových členských států.

se také požaduje, aby představovaly podrobný systém pravidel pro ochranu a zachování zranitelných populací ryb.

Chceme toho příliš? V mnoha ohledech je naše snaha o zajištění toho, že jsou zájmy rybářů v rovnováze se zájmy týkajícími se ryb, narušována tím, že dostupné nástroje byly navrženy ve velmi odlišných souvislostech. Byly vytvořeny k tomu, aby se rozdělil zdroj, jenž byl považován za spolehlivý a bohatý, a nikoli k tomu, aby se řídily složité a nepředvídatelné biologické systémy v době nedostatku a krize.

Změnilo se i toto odvětví. Objem kapitálu rozloženého v tomto odvětví je mnohonásobně větší, přičemž díky technologickému pokroku se zásadním způsobem zvětšila schopnost rybářů lovit ryby a obchodovat s nimi.

Výsledkem toho je systém, v rámci něhož se pobídky ubírají v mnoha ohledech špatným směrem. Jedná se o systém, v rámci něhož mohou provozovatelé často získat výhody tím, že zatajují informace orgánům namísto toho, aby je sdíleli, a v rámci něhož zájmy jednotlivců obvykle, když jsou v rozporu se všeobecným prospěchem, vítězí. Přidejme k tomu loďstvo, které má kapacitu ulovit mnohem více, než jaký je udržitelný výnos z našich moří, a kontrolní systémy, v rámci nichž jsou tresty za ignorování pravidel často tak malé, že je lze považovat za „běžné“ provozní náklady, a máme zde recept na nadměrný rybolov.

Zcela jistě je zde třeba nový přístup, díky němuž se zachovají nejúspěšnější prvky SRP a zároveň se vytvoří nové nástroje, které budou jasněji zaměřeny na prosazování dlouhodobé udržitelnosti evropského odvětví rybolovu. První krok k tomuto cíli byl podniknut v roce 2002, kdy Evropská unie provedla zásadní reformu společné rybářské politiky.

V rámci reformního procesu v roce 2002 se stanovila řada specifických problémů. Evropské loďstvo se s ohledem na tenčící se populace ryb v našich oceánech příliš rozrostlo a mělo kapacitu ulovit mnohonásobně větší objem ryb, než jaký tyto populace představovaly. Příliš mnoho rozhodnutí o řízení na úrovni EU i vnitrostátní úrovni bylo krátkodobými opatřeními, jež byla často přijímána pod politickým tlakem a jež nebyla podporována žádnou soudržnou dlouhodobou strategií. A ta nařízení a pravidla, jež existovala, často nebyla dodržována – v některých případech z toho důvodu, že je bylo velmi obtížné prosazovat, v jiných proto, že k jejich prosazení jednoduše neexistovala vůle ani prostředky. V jádru všech těchto nedostatků byla absence důvěry mezi zainteresovanými a řídicími subjekty a zdálo se, že se kvůli tomu zatlačují do pozadí dokonce i úspěšné prvky těch částí SRP, které očividně fungují.

V rámci reformy z roku 2002 se tyto problémy řešily čtyřmi hlavními způsoby:

- o prosazovalo se větší zapojení zúčastněných subjektů ve všech aspektech vytváření politiky, a to jak prostřednictvím stávajících kanálů, tak zásadním novým vykonáváním stále konzultace – vytvoření regionálních poradních sborů (RPS);
- o finanční podpora byla opatrně přesměrována k podpoře života v přímořských společenstvích a zároveň se restrukturalizovalo odvětví a snížila se kapacita loďstva: podpora budování nové kapacity byla přerušena a odpovědnost za řízení kapacit se vrátila na úroveň členských států;
- o nařízení se paušálně zjednodušila a zefektivnila, aby se snížila zátěž rybářů i spravujících subjektů a aby se zajistily rovné podmínky kontroly a prosazování;
- o každoroční rozhodnutí o TAC a kvótách se stále více podřízovalo dlouhodobým strategickým závazkům, prostřednictvím ustavení víceletých plánů.

V důsledku těchto nových zásad došlo k řadě podstatných změn co do litery i ducha řízení rybolovu EU. Řada důležitých populací je nyní zahrnuta v dlouhodobých plánech řízení. U některých rybolovných oblastí došlo k podstatnému zlepšení kontroly a prosazování a některé členské státy do značné míry omezily své loďstvo, aby bylo více v souladu s existujícím stavem daného zdroje.

Pro rybolov EU je nicméně nadále příznačné krátkodobé rozhodování a krátkozraké jednání. TAC jsou nadále stanoveny do velké míry nad úroveň, již vědci doporučují jako udržitelnou, v případě mnoha populací si značnou daň stále vybírá nadměrný rybolov a nezákonný rybolov a mnoho loďstev je ve vztahu k dostupným zdrojům pořád velkých. Výsledkem je to, že celé toto odvětví je stále mnohem méně ziskové, než by mělo být. S tím, jak v posledních letech rostoucí ceny paliv tlačily na marži provozovatelů, bylo naprosto očividné, že praxe upřednostňování hospodářských a sociálních zájmů před dlouhodobými ekologickými požadavky jenom vede k tomu, že právě hospodářské zájmy, které jejím prostřednictvím mají být chráněny, jsou v tomto důsledku podkopány.

Má-li evropské odvětví rybolovu ve 21. století přežít a vzkvétat, potřebujeme systém řízení rybolovu, jenž nám pomůže vrátit hospodářské zájmy tohoto odvětví do souladu s dlouhodobým zájmem společnosti týkajícím se dobrého stavu moří a prosperujících populací ryb. To by mohlo předpokládat radikální změny způsobu, jakým jsou řízeny evropské rybolovné oblasti – změny, jež zvrátí hospodářské a institucionální pobídky k nadměrnému rybolovu a nahradí je systémem, který

konstruktivním způsobem podporuje dobré spravování našich oceánů a moří u všech, již z nich mají obživu. Právě z tohoto důvodu Komise zahájí v roce 2009 zásadní konzultace ohledně budoucnosti SRP. Komise má právní závazek přezkoumat do roku 2012 prvky SRP týkající se zachovávání rybolovných oblastí a loďstva. Máme-li se však skutečně vypořádat s příčinami, kvůli kterým se naše populace ryb ocitly v tak špatném stavu a byla podkopána ziskovost tohoto odvětví, budeme muset zvážit každý aspekt této politiky a být ochotni zpochybnit všechny své domněnky.

Hlavním účelem této brožury je poskytnout stručný přehled toho, jak evropská rybářská politika fungovala na počátku roku 2009. Rovněž však odráží snahu poukázat na některé nevyřešené problémy a rozpory, jimiž se bude třeba zabývat v jakékoli budoucí reformě SRP.

Dobrá stav moří pro vzkvétající odvětví

Klíčové zásady, na nichž SRP v současné době spočívá, jsou jasně uvedeny v právním textu všeobecně známém jako „základní nařízení“. Nařízení Rady (ES) č. 2371/2002 o zachování a udržitelném využívání rybolovných zdrojů v rámci společné rybářské politiky představovalo od přijetí v roce 2002 hlavní právní základ pro veškeré další právní předpisy na úrovni EU týkající se rybolovu.

V souladu s tímto textem, který ujednali ministři pro rybolov z 15 států, jež byly v té době členy EU, je cílem SRP prosazovat:

- **udržitelný rybolov a akvakulturu v mořském životním prostředí, které je v dobrém stavu** a poskytuje dobré podmínky pro
- **hospodářsky životaschopné odvětví** přinášející **zaměstnanost a příležitosti pro pobřežní obyvatele**.

Záměrem autorů tohoto textu bylo, aby se tyto tři cíle vzájemně doplňovaly – a k tomu také dochází, když fungují dobře. Jejich synergie však závisí na účinném cyklu. Jakmile je tento cyklus narušen, dochází k rozporům mezi střednědobými a dlouhodobými opatřeními, jež jsou požadována k obnově ekologické rovnováhy, a krátkodobými potřebami tohoto odvětví spojenými se zachováním ziskovosti. Ve výsledku to může vést k těžkým volbám. Nejčastěji je jedinou možností, jak se vrátit k účinnému cyklu, nechat přírodě čas a prostor, aby se o vše postarala. Jinými slovy, klíčovými cíli SRP jsou sice hospodářská a sociální udržitelnost, nicméně ekologická udržitelnost je nevyhnutelně mnohem důležitější: o tom, zda je činnost lidí udržitelná či nikoli, totiž rozhoduje biologický cyklus reprodukce a obnovy. Řada problémů SRP vychází z dobře míněného, avšak chybného přesvědčení, že pokud jsou zásoby ryb kriticky vyčerpány, mělo by být stále možné sladit

bezprostřední hospodářské a environmentální požadavky, aniž by se krátkodobě upřednostňovaly ekologické základy, na nichž spočívá budoucnost hospodářství odvětví rybolovu.

Hovoříme-li v souvislosti se společnou rybářskou politikou o „zachovávání rybolovných zdrojů“, nejde o uchovávání ryb v aspiku nebo o přeměnu oceánů v přírodní rezervaci, kde jsou vítáni pouze milovníci přírody a turisté. Zachováváním rozumíme lovení mořských zdrojů udržitelným způsobem tak, aby se zdroje, jichž využíváme, mohly znovu doplňovat a byly dostatečně silné a odolávaly jiným vnějším šokům, nad nimiž máme jen malou kontrolu či vůbec žádnou, jako jsou vlivy změny klimatu. Volbou udržitelného rybolovu se rozhodujeme něco zanechat, a to nejen pro budoucí generace, ale také pro příští rok.

Partneři v udržitelnosti: zúčastněné subjekty

Pro budoucnost SRP hraje klíčovou roli důvěra mezi zúčastněnými subjekty a řídicími subjekty rybolovných oblastí. Bez jejich aktivní spolupráce se i těmi nejlépe navrženými předpisy založenými na nejlepším vědeckém výzkumu, jež mají pečlivě zaměřenou finanční podporu, dosáhne jen mála. Politika je jen tak dobrá jako její uplatňování. A v konečném rozboru musí tuto politiku uskutečňovat lidé, kteří v dané rybolovné oblasti pracují, a to tak, že ji plně uplatňují v každodenní praxi.

Zajištění toho, aby byli tito lidé vyslyšeni, je nedílnou součástí rámce řízení SRP. Řídicí subjekty rybolovných oblastí musí plně využívat odbornosti a zkušenosti, jež mohou přinášet pouze zúčastněné subjekty. Tyto subjekty také musí mít důvěru v to, že rozhodnutí přijatá evropskými orgány zohledňují jejich skutečné dlouhodobé zájmy a odrážejí jejich potřeby. Každý, kdo se věnuje rybolovu, má čím přispět – ať už je takový člověk členem posádky na trawleru a rybolovem se živí, nebo loví o víkendech okouny, ať je to pracovník továrny na zpracování ryb, či aktivista bojující za ochranu křehkých ekosystémů. Tito lidé nemusí být téhož názoru, ale všichni mají svou roli v zajišťování života mořských zdrojů a vytváření udržitelné budoucnosti našeho odvětví rybolovu.

Komise se již od počátku vždy zajímala o problémy tohoto odvětví, a to nejen prostřednictvím Poradního výboru pro rybolov a akvakulturu (PVRA, viz rámeček), jenž byl založen na počátku 70. let, ale také řady schůzí a fór *ad hoc* svolaných z nutnosti řešit konkrétní záležitosti. Vytvoření regionálních poradních výborů (RPS) v roce 2004 tuto zásadu posouvá mnohem dále a dává široké škále zúčastněných subjektů skutečnou příležitost soustavně ovlivňovat vývoj politiky.

Regionální poradní výbory jsou organizace vedené zúčastněnými subjekty: jejich založení a provoz závisí na samotných zúčastněných subjektech. Jsou uspořádány na základě zeměpisné polohy či rybolovné oblasti: je jich celkem sedm – pět z nich zahrnuje různé námořní oblasti obklopující Evropu, jeden je pro sektor pelagického rybolovu, jehož lodě se do značné míry různí, a jeden pro loďstvo lovící ve velkých vzdálenostech mimo evropské vody.

Každý RPS sdružuje zástupce odvětví rybolovu a jiné zájmové skupiny, jako jsou organizace pro životní prostředí, spotřebitelé, sportovní rybáři a výrobci v akvakultuře. Jejich úkolem je radit Komisi ohledně strategických politických rozhodnutí a využívají přitom praktické zkušenosti svých členů

Poradenství s dlouhou tradicí

Poradní výbor pro rybolov (a nyní také pro akvakulturu, PVRA) byl založen v roce 1971 a měl poskytovat Komisi poradenství spojené s tímto odvětvím ohledně otázek rybolovu a podporovat trvalý dialog. Od té doby se několikrát změnilo jeho složení, aby odráželo vývoj tohoto odvětví i samotné SRP. Nyní je 21 členů výboru vybíráno z organizací zastupujících nejen výrobní sektor, zpracovatelské odvětví a obchod s výrobky rybolovu a akvakultury, ale také zájmy spotřebitelů, životního prostředí a rozvoje. Členy jmenuje Komise na základě návrhu hlavních zastupitelských organizací na evropské úrovni.

PVRA působí prostřednictvím samotného výboru, společně se čtyřmi pracovními skupinami tvořenými odborníky, kteří připravují stanoviska výboru. Pracovní skupiny také vysílají své zástupce na plenární zasedání PVRA, stejně jako výbor pro kolektivní vyjednávání, jenž sdružuje sociální partnery.

Čtyřmi pracovními skupinami jsou:

- Skupina 1: Přístup ke zdrojům a řízení rybolovných činností
- Skupina 2: Akvakultura: ryby, koryši a měkkýši
- Skupina 3: Trhy a obchodní politika
- Skupina 4: Obecné otázky: ekonomie a analýza odvětví.

PVRA v současné době přijímá přibližně 7–8 stanovisek ročně, na základě konzultací, o něž žádá Komise či její člen. V posledních letech se tato stanoviska týkala téměř všech oblastí SRP – od nástrojů řízení založených na právech po Evropský rybářský fond, od zelené knihy o námořní politice po návrhy Komise spojené s plány řízení úhořů. Společně s RPS je PVRA nadále klíčovým nástrojem, pomocí něhož se může Komise zapojit do dialogu s tímto odvětvím, a pochopit tak postoje zúčastněných subjektů.

v souvislosti s dotyčnými vodami a rybolovnými oblastmi.

RPS rybolovné oblasti neřídí, přestože z některých kruhů vzešla žádost, aby byly příměji zapojeny do fungování SRP. Přesto však mají zásadní úlohu, nejen pokud jde o prohlubování dialogu s Komisí, ale i co se týče přímého spojení s jinými stranami. Kromě toho může být jejich regionální struktura, jež předznamenává poslední vývoj SRP (technická opatření – viz kapitola 7) i politiky životního prostředí (směrnice o námořní strategii – viz kapitola 15 a přehled o přístupu na základě ekosystémů), jedním z vodítek k tomu, jak by bylo možné do budoucna efektivněji řídit rybolovné oblasti Evropy.

RPS dnes pomáhají řídicím subjektům rybolovných oblastí z členských států pochopit záležitosti, které by mohly mít vliv na jejich loďstvo, ale které také daleko překračují jejich státní hranice. Fungují jako fórum, v rámci něhož mohou rybáři začít těsněji spolupracovat s vědci a překonávat překážky spojené s nedůvěrou, jež mezi nimi panuje. A co je možná ještě důležitější, poskytují zúčastněným subjektům z různých sektorů a zemí příležitost, aby se pravidelně setkávaly a probíraly rozdíly, které mezi nimi jsou, a diskutovaly o společných zájmech a problémech. Budoucnost evropského odvětví rybo-

lovu totiž závisí na naší schopnosti hodit za sebe spory a nedůvěru, jež mezi námi panují, a určit naše společné zájmy a spolupracovat na jejich realizaci.

V červnu 2007 Rada ministrů EU pro rybolov vysoce ohodnotila práci, kterou RPS odvedly, a přidělila jim počáteční finanční prostředky, přičemž se stanovilo, že po pěti letech se tato podpora přemění v trvalý každoroční přírůstek k povzbuzení jejich činnosti.

© Lionel Flageul

Vedoucí úloha v kontrole

RPS jsou „poradní“ orgány, avšak ani zdaleka nejednají pouze v reakci na podněty. Ve skutečnosti poskytují nástroj, pomocí něhož mohou zúčastněné subjekty napomoci ustavení programu v rámci SRP. Kromě toho, že se účastní konzultací, jež zahajuje Komise, a reagují na politické návrhy na vnitrostátní úrovni a úrovni EU, mohou také jednat z vlastní iniciativy a navrhnout řešení problémů, kterými je z jejich pohledu třeba se zabývat.

Tak RPS pro Baltské moře svolal v březnu 2007 v Kodani velkou konferenci ohledně kontroly a souladu v Baltském moři. K ní došlo v důsledku velmi negativní zprávy inspektorů Komise o nehlášených vykládkách lovu tresky v baltské oblasti, což potvrdilo podezření vědců, že případy hlášení menší hmotnosti úlovků představují až 45 %. Právě tento RPS se však ujal vedení a shromáždil různé zúčastněné strany k jednomu stolu, aby se pokusily

vypracovat společný postoj ohledně toho, jak by bylo možné tento problém vyřešit.

Účastníci konference dospěli k závěru, že nehlášené vykládky tresky v Baltském moři měly řadu škodlivých účinků jak pro rybolovné oblasti v Baltském moři, tak pro způsob jejich řízení. Přítomní se shodli na tom, že by všechny strany měly spolupracovat a nehlášené vykládky zadržet prostřednictvím specifických konkrétních opatření, včetně úpravy kapacity rybolovu na úroveň, jež je více v souladu s dostupnými zdroji, transparentnějších systémů vnitrostátního používání kvót, sladnější a efektivnější kontroly, nevyvíjaje kontrolu trhu, a efektivního uplatňování předpisů za účelem vytvoření systému výsledovatelnosti.

Diskuse sice úplně nevyřešila rozdílnost názorů zastoupených skupin, nicméně závěry samotné představují silné pověření

ze strany všech subjektů se zájmem na budoucnosti rybolovné oblasti Baltského moře k provedení skutečně konkrétní akce, která by měla zlikvidovat toto významné ohrožení přežití baltské tresky jako obchodně životaschopného loveného zdroje. To je jasný důkaz schopnosti RPS nahradit spor a nedůvěru dialogem, jenž vede k vymezení společných zájmů. Je to rovněž dobrá předzvěst pro budoucnost rybolovných oblastí, co se týče jednoho z nejkřehčích ekosystémů Evropy. Je sice příliš brzy na to posoudit celkový vliv této iniciativy, nicméně nedávné události naznačují, že nezákonné vykládky v Baltském moři se od té doby výrazně omezily.

Příklad baltského RPS poté následoval RPS pro Severní moře, jenž spojil síly se skotskou vládou, aby v únoru 2008 svolal podobnou schůzi ohledně kontroly a prosazování v Severním moři.

Partneři v udržitelnosti: Evropa a její členské státy

Evropská komise hraje hlavní roli v navrhování právních předpisů EU. Veškeré návrhy Komise vycházejí z vědeckého poradenství a jsou dále založeny na konzultaci široké škály stran a o konečné podobě politiky rozhodují volené vlády Evropské unie prostřednictvím svých zástupců v Radě ministrů pro rybolov a po konzultaci volených zástupců v Evropském parlamentu.

Vnitrostátní orgány jsou tedy úzce zapojeny do procesu vytváření politiky. Dialog Komise a Rady se neomezuje na hlavní schůze ministrů, ale funguje jako nepřetržitá konzultace prostřednictvím pracovních skupin Rady, kdy se diskutuje o návrzích a kritizují se, navrhují se postoje a vymezují se možné kompromisy. Tak je Komise informována nejen o postojích vlád, ale také o tom, jaké informace obdržely od vnitrostátních skupin zúčastněných subjektů. Komise rovněž přímo konzultuje odborníky z členských států a zároveň žádá zúčastněné subjekty o doporučení. Tato těsná výměna názorů je zásadní, protože právě

členské státy musí nakonec schválit veškeré navrhované právní předpisy. Právním předpisem se nikdy nemůže stát návrh, jenž je nepřijatelný pro většinu volených vlád EU.

Možná ještě důležitější je, že členské státy mají odpovědnost za uplatňování a kontrolu rybářské politiky. Poté, co všechny státy EU prostřednictvím rozhodnutí v Radě určí společné cíle, minimální podmínky, jež mají být splněny, a kritéria, která mají být dodržována, k tomu, aby se zajistily rovné podmínky pro všechny, musí určit, jak lze tyto základní směry nejlépe provést v praxi. O podrobném uplatňování veškeré politiky pak rozhodují a tuto politiku realizují *jejich* správní orgány pro rybolov. A stejně tak i *jejich* orgány mají výhradní odpovědnost za kontrolu a prosazování – jedno z nejdůležitějších a nejzásadnějších hledisek každého úspěšného režimu řízení rybolovu.

Rozmanitost by měla být zdrojem síly, a nikoli slabostí. Z tohoto důvodu si v rámci

společných ekologických standardů stanovených na úrovni EU může každý členský stát zvolit druh vnitrostátního odvětví rybolovu, jež chce podporovat, v souladu se svými základními ekonomickými volbami, sociálními prioritami a kulturní tradicí. Úlohou evropských orgánů, a zejména Komise, není ukládat jednotný průmyslový model či řídit na mikroúrovni úkoly, které mohou vykonat mnohem efektivněji a průhledněji lidé na základní úrovni, ale zajišťovat, aby tato svoboda nebyla zneužívána k narušení hospodářské soutěže a k nespravedlivému zvýhodňování občanů jednoho státu na úkor druhých.

Další úroveň demokratické kontroly zastává Evropský parlament. Jeho poslanci mají zásadní úlohu v rámci přezkumu a změn navrhovaných právních předpisů, prostřednictvím podrobné kontroly výboru Parlamentu pro rybolov (a dalších výborů, pokud dotyčné záležitosti ovlivňují kromě rybolovu i další oblasti) a následných rozprav na plenárních zasedáních.

Kromě Parlamentu dostávají veškeré legislativní návrhy předkládané Komisí i Hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů a mají možnost k nim vyjádřit své stanovisko. Návrhy se rovněž předávají vnitrostátním a regionálním parlamentům všech 27 členských států a v legislativním procesu EU jsou stanoveny přísné minimální lhůty speciálně navržené k tomu, aby volení členové těchto orgánů měli čas na konzultaci a poskytnutí vodítek vládám ohledně toho, jak by za ně měly v Radě jednat.

SRP si tak lze nejlépe představit nikoli jako těsnou byrokratickou svěrací kazajku vytvořenou „Bruselem“, ale jako postupující práci, na níž spolupracují zúčastněné subjekty, správní orgány a zvolení politici z celé Evropy, aby stanovili opatření pro řízení, jež jsou vědecky obhajitelná, ale i politicky proveditelná. Komise není jediným činitelem tohoto procesu. Do budoucna je dost dobře možné, že se dočkáme dalšího radikálního zjednodušení rámce řízení rybolovu na úrovni EU, ale také většího postoupení odpovědnosti na regionální a vnitrostátní úroveň.

Komise však má jednu velmi specifickou úlohu, v rámci níž jedná z vlastní iniciativy bez konzultace jiných orgánů. Jako strážkyně evropských smluv je odpovědná za zajišťování toho, že se právo EU v celé Evropské unii uplatňuje správně a spravedlivě a že v důsledku jeho neuplatňování nejsou občané jednoho členského státu diskriminováni tím, že musí plnit podmínky, jež ostatním uloženy nejsou. Jednou z hlavních stížností zúčastněných subjektů spojených se SRP je, že z ní v praxi nevyplynou rovné podmínky

Přijímání rozhodnutí v rozšířené Evropě

Hlasování kvalifikovanou většinou je systém, kterým se má zajistit, že rozhodnutí přijímaná ministry členských států v Radě jsou v očích občanů Evropy legitimní. To znamená, že namísto jednoduchého přidělení jednoho hlasu každému státu bez ohledu na jeho velikost odpovídá počet hlasů každého členského státu jeho demografickým podmínkám. Tak máme nyní od posledního rozšíření Unie dne 1. ledna 2007 celkem 345 hlasů. Členské státy s největším počtem obyvatel mají 27–29 hlasů, středně velké země 7–14 hlasů a na malé země připadají 3 či 4 hlasy.

V současné době se za kvalifikovanou většinu požaduje 255 hlasů. Každé rozhodnutí přijaté kvalifikovanou většinou tedy představuje jednak volbu většiny členských států, ale také více než 62 % obyvatel celé EU. V případě pochybností může každý členský stát požádat o ověření, že byl skutečně splněn 62 % práh. Pokud tomu tak není, rozhodnutí není schváleno.

Hlasování kvalifikovanou většinou nahradilo dřívější systém jednomyslného přijímání rozhodnutí, jenž se používal v počátcích EU, kdy ji tvořilo jen několik členských států.

pro všechny. Komise tak má zásadní roli v zajišťování toho, že jakmile členské státy ujednají politiku, plní tento závazek všechny stejnou měrou.

V současné době má Komise právo, v případě, že členské státy neplní SRP odpovídajícím způsobem, proti nim zahájit soudní řízení u Evropského soudního dvora. Nedávná kritika kontroly a prosazování SRP – mimo jiné – ze strany Účetního dvora EU vyvolává otázku, zda by neměly být pravomoci Komise v této konkrétní záležitosti posíleny, aby mohla jednat časněji a efektivněji a zabezpečovat tak udržitelný rybolov. Tato záležitost během příprav další reformy SRP pravděpodobně rozpoutá velkou debatu.

Partneři v udržitelnosti: vědci

Každá populace mořských ryb je jenom jednou součástí složitého biologického systému, jehož fungování je nutně obtížné předpovědět. Rozložení populace a to, jak úspěšně probíhá její reprodukce, je určováno tolika činiteli, že víme jen s malou jistotou, jak bude vypadat její budoucí vývoj. Kromě toho jsou činitelé s tím spojené složitější, a nikoli jednodušší, vzhledem k technologickému pokroku – od inovativních rybolovných zařízení a důmyslného vybavení na sledování ryb, jež používají někteří rybáři lovící obchodně, až po širší vlivy znečištění moří, vývoje v přímořském prostředí, ale i globální oteplování. Tempo a rozsah takových změn skutečně patří k důvodům, proč je v oceánologii tolik obtížné sledovat a modelovat živé systémy tvořící naše oceány.

Rybáři mají velké znalosti o chování populací ryb – jedná se o znalosti, jež je obtížné získat jiným způsobem. Je zásadní, aby z těchto zkušeností čerpaly řídicí subjekty rybolovných oblastí při vytváření politiky zachovávání rybolovných zdrojů. Rybáři sice vědí o řadě věcí, které utíkají pozornosti ostatních, nicméně vidí jenom část toho, k čemu v oceánech dochází. Plný význam jejich zkušenosti je patrný pouze tehdy, je-li zasazen do širšího kontextu – nejen co se týče jiných lodí a jiných rybolovných oblastí, ale také vědeckých disciplín zabývajících se dynamickými ekosystémy skrytými pod hladinou našich moří.

Nezávislé poradenství

Vědeckotechnický a hospodářský výbor pro rybnářství Evropské komise (VTHVR) byl založen v roce 1993 (rozhodnutí Komise č. 93/619/ES) a obnoven v roce 2005 (rozhodnutí Komise č. 2005/629/ES).

Hlavními cíli VTHVR je

- zvyšovat kvalitu politických rozhodnutí a urychlovat proces rozhodování;
- poskytovat mechanismy rychlé reakce na naléhavé politické potřeby a;
- prosazovat účast výzkumníků na politické scéně.

VTHVR vypracovává výroční zprávy o aktuálním stavu rybolovných zdrojů a jejich potenciálu do budoucna a ty se používají jako základ pro stanovení ročních TAC a kvót. Rovněž jej může Komise kdykoli vyzvat k tomu, aby se vyjádřil k návrhům a údajům týkajícím se rybolovu a poradil jí ohledně nejvhodnějšího postupu v konkrétních případech VTHVR tak hraje vedoucí úlohu, co se týče pomáhání Komisi s vytvářením politik od dlouhodobých plánů po nouzové uzavření,

tak, že poskytuje odborně věrohodné a velmi cílené vědecké stanovisko, jež zdaleka přesahuje čistě biologický rozměr a může být dostupné velmi rychle.

Rovněž poskytuje rozsáhlé hospodářské a sociální poradenství, nejen pokud jde o vliv politických návrhů, ale také o podporu lepšího řízení (například vliv výmětů) nebo dynamiku loďstva a hospodářskou výkonnost.

Výbor podává zprávy Komisi a jeho členové jsou jmenováni Komisí z řad vysoce kvalifikovaných pracovníků v oblasti vědy, techniky a hospodářství. V mnoha případech, zejména u biologů a technologů vybavení, jsou členové VTHVR také členy pracovních skupin i jiných skupin v rámci Mezinárodní rady pro průzkum moří (ICES) (viz rámeček na s. 14). VTHVR tudíž nemůže jednat jako orgán zcela nezávislý na systému rady ICES. Poskytuje však skutečně odborný názor na poradenství ze strany ICES a často ve svém stanovisku nesouhlasí s rozbohem ICES či závěry, jež z něj vyplývají.

Ještě donedávna rybáři a vědci zpravidla obývali dva různé světy a vzájemně na sebe pohlíželi s nedůvěrou. V posledních letech však bariéry mezi nimi začaly mizet. To je zásadní krok k udržitelnějšímu rybolovu v Evropě. Na moři tráví mnohem více času mnohem více rybářů, než tomu kdy bude v případě mořských biologů. Je třeba, aby vědci využili bohatých zkušeností rybářů a pochopili díky nim řadu věcí, a rybáři by zase měli pochopit, jak vědci dochází ke svým závěrům. Jenom tehdy obě strany pocítí, že mohou důvěřovat jak výsledkům tohoto výzkumu, tak politikám rybolovu, jež z něj vycházejí.

Komise získává v souvislosti s rybolovem EU vědecké poradenství od Vědeckotechnického a hospodářského výboru pro rybářství (VTHVR – viz rámeček s. 13). VTHVR je tvořen nezávislými vědci a odborníky představujícími široké názorové spektrum a je systematicky konzultován před sepsáním veškerých návrhů. Úloha VTHVR se navíc neomezuje pouze na vědecká hlediska – jeho členy jsou také odborníci na hospodářské a sociální záležitosti.

Co se týče biologických otázek, VTHVR závisí do velké míry na poradenství Mezinárodní rady pro průzkum moří (ICES, viz rámeček) pro severovýchodní Atlantik, Severní moře a Baltské moře. (VTHVR rovněž poskytuje – v případě nutnosti společně s vnitrostátními výzkumníky a konzultačními skupinami *ad hoc* – poradenství ohledně rybolovných oblastí ve Středozeemním a Černém moři, které ICES nezahrnuje.) Poradenství ze strany ICES zahrnuje posouzení populací a hlubší rozbor, na nichž Komise zakládá svá každoroční doporučení pro stanovení TAC

Průzkum moře

Mezinárodní rada pro průzkum moří (ICES) byla založena v roce 1902. Sdružuje více než 1 600 oceánologů z 20 zemí a koordinuje a podporuje výzkum ekosystémů v severním Atlantickém oceánu. Jako taková je hlavním poskytovatelem vědeckého poradenství vládám a regionálním organizacím odpovědným za řízení rybolovných oblastí v severním Atlantiku a přilehlých oblastech (včetně Severního a Baltského moře).

ICES má trvalý sekretariát v dánské Kodani a její rozsáhlou práci vykonává více než 100 pracovních skupin, z nichž každá se věnuje zvláštní oblasti výzkumu. Závěry pracovních skupin, jež vypracovávají

posudky populací, jsou tedy předkládány na poradách poradního výboru, který se pravidelně schází v průběhu roku, ať už virtuálně či fyzicky, aby zrevidoval a schválil závěrečná doporučení.

Poradní výbor poskytuje pravidelné poradenství ohledně lovu přibližně 135 druhů ryb a korýšů v oblasti severního Atlantiku. K tomu čerpá z široké škály údajů, přičemž se k nim stále častěji řadí informace od samotných rybářů.

Veškeré poradenství ICES, společně se studiemi, o něž se opírá, je zveřejňováno a je snadno přístupné prostřednictvím internetových stránek rady www.ices.dk.

a kvót a další dlouhodobé návrhy, jak by bylo možné řídit udržitelným způsobem rybolovné oblasti v evropských vodách. ICES se navíc neomezuje pouze na rozbor podmínek konkrétních populací ryb; stále častěji poskytuje rozsáhlé integrované poradenství ohledně úrovně ekosystémů, na podporu přechodu k více celostnímu přístupu k řízení moří Evropy (viz kapitola 15 níže).

ICES pracuje tak, že srovnává údaje získávané různými způsoby z řady zdrojů a odkazuje na ně. Některé informace poskytují rybáři, jiné pocházejí ze účelových výzkumných plaveb a jiné dodávají orgány rybolovných oblastí v členských státech ICES. Všechny evropské státy používají hlavní programy

na vzorkování a sběr údajů a pomocí nich hodnotí úlovky a vykládky speciálně pro výzkumné účely. Tyto programy také přímo podporuje EU prostřednictvím nařízení o sběru údajů.

Práce VTHVR je zásadní pro zajištění toho, že všechny návrhy Komise vycházejí ze spolehlivých údajů a rozumných úvah. U vědeckých a technických znalostí sice musí být zachována nezávislost, nicméně je nelze izolovat od širších otázek. Z tohoto důvodu je poradenství ze strany ICES nebo VTHVR soustavně sdíleno s RPS a PVRA, aby o něm mohli diskutovat a vyjednávat se k němu.

Údaje o financování

EU není pouze uživatelem vědeckých poznatků spojených s rybolovem, ale hlavním činitelem, který usnadňuje a finančně podporuje výzkum ve všech oblastech spojených s rybolovem a moři. Finanční prostředky poskytuje dvěma hlavními kanály: podporou vnitrostátních programů sběru údajů o rybolovných oblastech a souvisejících studií a financováním pokročilých výzkumných projektů na úrovni EU vedených na základě rámcového programu pro výzkum (viz přehled o výzkumu spojeném s rybolovem).

Sběr údajů se může zdát velmi jednoduchým úkolem, ale ve sféře rybolovu se jedná o složitou a nákladnou záležitost. V rámci hlavního fungování SRP EU definuje biologické a ekonomické údaje, jež musí členské státy poskytovat k podpoře procesu vědeckého poradenství. (Vědecké údaje se sbírají zcela nezávisle na údajích o úlovcích, jež členské státy musí dodávat Komisi k řízení TAC a kvót.)

Od roku 2001 EU rovněž poskytuje výraznou finanční podporu vnitrostátním programům sběru dat. V prvním rámci pro sběr údajů, který fungoval v letech 2000 až 2008, EU poskytovala každý rok finanční podporu v přibližné výši 30 milionů EUR. V novém rámci na období 2009 až 2013 se nyní zvýšily celkové výdaje EU na přibližně 50 milionů EUR ročně.

Novým nařízením se rozšiřuje škála podporovaných vnitrostátních programů v souladu s novými požadavky vyplývajícími z reformy SRP. To konkrétně znamená zahájení práce v těchto oblastech:

- řízení spojené s loďstvím;
- přístup vycházející z ekosystémů;
- regionální přístupy k řízení rybolovu;
- zlepšení přístupu k údajům.

Novým nařízením se rovněž poskytuje podpora nejen fyzického sběru údajů, ale celého procesu od sběru až po zpracování,

analýzu a poradenství. Dříve se přístup pro vědce omezoval na shromažďování údajů, což představovalo závažnou překážku v jejich studiích. Novým nařízením se stanoví jasná pravidla pro přenos údajů, a zajišťuje se tudíž, že nyní mají vědci lepší přístup k údajům shromážděným na základě tohoto nařízení, ale i prostřednictvím jiných nástrojů (například údaje ze systémů sledování plavidel). Nyní lze zpřístupnit, za určitých podmínek, podrobné údaje za účelem vypracování vědeckých doporučení řídicím subjektům rybolovných oblastí, ale také k vývoji diskuse se zainteresovanými subjekty a k využití pro vědecké publikace. Tato pravidla také zajišťují zavádění náležitých opatření na ochranu soukromí všech dotčených stran. Větším zpřístupněním těchto základních údajů EU podnikla důležitý krok ke zlepšení úrovně diskuse o řízení rybolovných oblastí a k jejím otevření pro širší spektrum činitelů a názorů.

Dlouhodobé plánování

V minulosti byl základním pilířem SRP každoroční proces stanovení TAC a kvót. Ministři pro rybolov z členských států se setkávali v Radě na konci prosince, těsně před vánočními svátky, a debatovali dlouho do noci o tom, kolik tun tresky skvrnitě a smačkovitých bude moci každý z nich lovit.

Tento systém sice fungoval dobře v době, kdy se jednalo pouze o to, jak členským státům přidělovat možnosti rybolovu, není to však ten nejlepší prostředek pro řešení zásadních problémů spojených se zachováním rybolovných zdrojů, s nimiž se EU stále více setkává. Subjekty odvětví si stěžují, že každoroční „kšeftování“ jednoduše přináší již tak nepředvídatelnému obchodu další nejistotu, protože v perspektivě posledních vědeckých doporučení se snižují či zvyšují kvóty; vědci a environmentalisté zase tvrdí, že bez stanovení dlouhodobých cílů a jejich plnění nebude nikdy dosaženo udržitelnosti.

První odklon od krátkodobého rozhodování byl již učiněn s přechodem na víceletý plán řízení, založený na soudržných dlouhodobých cílech. Tyto plány jsou navrženy k tomu, aby se zajistilo udržitelné využívání a aby se případně napomohlo obnově ze stavu blízkého zhroutení. K těmto úkolům přistupují postupně, aby se v případech, kdy stav populace není kritický, zamezilo nadměrnému hospodářskému a sociálnímu narušení. EU vycházela z dřívějších zkušeností s ustanoveními dlouhodobého řízení populací společně s Norskem a v Baltském moři a přijala v roce 2003 první vlastní dlouhodobé plány obnovy štikozubce severního a některých hlavních obchodně lovených populací tresky. K nim se řadí symbolická treska obecná ze Severního moře, která nebyla do nedávné doby u spotřebitelů v severní Evropě příliš oblíbená a o níž se vědci domnívali, že by u její populace brzy mohlo dojít ke zhroutení.

Od té doby byla zásada dlouhodobého řízení založeného na jasně vymezených biologických cílech a souvisejících opatřeních rozšířena tak, aby zahrnovala řadu hlavních obchodně lovených populací ryb, a Komise pravidelně předkládá nové návrhy. Cílem je zahrnout veškeré nejvýznamnější populace ryb EU do ustanovení víceletého řízení. Patří sem druhy, jejichž životní cyklus probíhá zčásti ve sladké vodě, jako je úhoř a losos, a krátce žijící druhy jako ančovička, jejíž hojnost velmi závisí na počtu mladých jedinců, kteří se stávají každé jaro součástí populace. Mohlo by se zdát paradoxní hovořit o dlouhodobém plánování v případě populací tvořených jedinci, již se dožívají jen několika let. I rybolovné oblasti, kde se počet ryb populace může rok od roku velice různit a skutečně tomu tak je, však budou mít

Přesahování mezí

Komise ve svém výročním politickém prohlášení o rybolovných právech v roce 2007 revidovala vývoj vědeckých doporučení a omezení odlovu přijatých Radou od roku 2002. Závěry hovořily jasně: u počtu „rizikových“ populací se prokázalo jen malé zlepšení a přibližně čtyři pětiny populací byly mimo bezpečné biologické meze. To není nijak překvapivé, protože míra každoročně určených TAC byla během téže doby důsledně nad mírou, kterou vědci doporučili (přesahovala ji v průměru o 40%). V důsledku toho byly veškeré pokusy o navrácení populací do optimálního stavu a produktivity výrazně narušeny, ne-li znemožněny.

Podle vlastních slov Komise vedlo krátkodobé rozhodování k „velmi malému snížení dopadu rybolovu. Pouze tři populace, na které se vztahují TAC (treska jednosvrnná v Severním moři, treska tmavá v Severním moři a pakambaly rodu *Lepidorhombus* v Biskajském zálivu), se využívají v souladu se závazky učiněnými na Světovém summitu OSN o udržitelném rozvoji v Johannesburgu v roce 2002 v souladu s maximálním udržitelným výnosem. Pokračující trend stanovovat TAC na mnohem vyšší úrovni, než je doporučeno, znamená, že rybolov velmi riskuje. A co víc, mnoho těchto TAC je podstatně překročeno kvůli nedostatečnému vynucování předpisů.“

Sdělení Komise Radě. Rybolovná práva na rok 2008. Politické prohlášení Evropské komise, KOM(2007) 295 v konečném znění.

prospěch ze stabilních parametrů rozhodování, díky nimž budou mít rybáři minimální výhled potřebný pro další plánování.

Namísto neustálého opakování politických sporů ohledně toho, jak reagovat na vědecká doporučení, víceleté plány přináší jednoduchá pravidla vymezující, jak se mají v následujícím roce odhadu vědců spojené s populacemi promítnout do možností rybolovu. To předpokládá pro každý rok významný prvek předvídatelnosti, ale znamená to také, že je při přípravě plánu více času na důkladnou konzultaci a diskusi o souvisejících zásadách. Výsledkem je proces, který je průhlednější, ale je také pravděpodobnější, že postupem času povede k dosažení skutečného konsensu ohledně udržitelného způsobu řízení rybolovných oblastí Evropy.

Dlouhodobé plány rovněž podpořily úlohu omezení intenzity rybolovu v rybolovných oblastech EU. Omezení počtu dnů, po které mohou být plavidla na moři, je nyní systematickým prvkem dlouhodobých plánů a představuje další podobu pákového efektu, díky němuž se sníží tlak rybolovu na citlivé populace. Řada studií však potvrzuje, že vliv stávajícího systému spojeného s počtem dnů na moři samotný by mohl být omezený (viz rámeček s. 16). Komise proto hledá alternativní způsoby měření a snížení tlaku rybolovu v době nadměrné kapacity loďstva.

Dlouhodobý přístup k řízení populací je také v souladu se závazkem, který evropské

Dlouhodobé zásady

Podrobnosti víceletých plánů navržených Komisí se u jednotlivých populací různí, ale všem jsou společné některé stěžejní zásady:

- o stanoví se v rámci nich pravidla kontroly lovu dané populace, a to na základě jasných vyčíslitelných biologických cílů a přístupu, prostřednictvím něhož jich bude v průběhu času postupně dosaženo;
- o obvykle se v rámci nich omezují maximální meziroční odchylka TAC na $\pm 15\%$, pokud u dané populace neexistuje bezprostřední riziko zhroutení, aby se zajistila minimální stabilita odvětví; a
- o TAC a kvóty jsou doplněny o plán omezení intenzity rybolovu v souladu s každoročními změnami možností rybolovu.

Na základě nedávného doporučení VTHVR Komise nyní navrhuje, aby byla v roce 2009 omezení meziroční odchylky TAC pružnější, aby se tak u populací, jimž hrozí zhroutení, umožnila efektivnější činnost, a aby také měli rybáři větší výhody v případech, kdy se populaci očividně daří.

členské státy přijaly v roce 2002 na Světovém summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu a který spočívá v tom, že budou řídit do roku 2015 všechny evropské populace ryb tak, aby produkovaly maximální udržitelný výnos. V roce 2006 Komise zahájila diskusi ohledně toho, jak lze tento závazek co nejlépe realizovat v rámci společné rybářské politiky. Víceleté plány již zahrnují dva činitele, jež jsou zásadní pro jakýkoli přístup spojený s maximálním udržitelným výnosem: cíle stanovené v souvislosti s mírou úmrtnosti způsobené rybolovem (tj. míra, s jakou jsou v důsledku rybolovu ryby odebírány z populace) a skutečně dlouhodobou perspektivu, v rámci níž se respektuje právo budoucích generací na získávání prospěchu z bohatství moře ve stejné míře, jakou máme my.

Víceleté plány nejsou všelékem, třebaže mohou fungovat, jsou-li náležitě realizovány. Příkladem toho je populace štikozubce severního, u níž se v roce 2003 projevila potřeba obnovy. Tato populace je nyní v tak dobrém stavu, že v roce 2008 Komise navrhla místo stávajícího plánu obnovy dlouhodobý plán řízení.

Kritici však stále poukazují na rozpor mezi dlouhodobou perspektivou těchto plánů a jinými prvky institucionálního rámce, které nadále podporují krátkodobé myšlení a rozhodování politiků i zúčastněných subjektů. Zejména jsou stále příliš často v rámci jednoho rozhodovacího procesu dávány dohromady zásadní otázky a podrobnosti fungování a v tomto procesu mohou právě podrobnosti fungování snadno převážít zásadní otázky. Z tohoto důvodu Komise nadále uvažuje o tom, jak lze s dlouhodobě udržitelným

rozvojem odvětví rybolovu nejlépe spojit institucionální pobídky.

Zároveň je třeba prošetřit jiné metody, mimo jiné přenesení větší odpovědnosti z orgánů veřejné správy na samotné odvětví, aby se

zajistilo udržitelné využívání zdrojů. Jedním příkladem takového řízení „založeného na výsledcích“ je nová politika EU k vyměcení výmětů v rybolovných oblastech EU, jež byla zahájena v roce 2007 (viz přehled údajů o výmětech).

Promarněné úsilí?

V rámci SRP je v současné době omezení intenzity rybolovu stanoveno pro západní vody, populace hlubokých vod a populace, na něž se vztahují dlouhodobé a víceleté plány řízení.

V souladu s údaji, jež státy poskytly VTHVR, celková intenzita rybolovu v roce 2005 poklesla ve srovnání s rokem 2000 o 15 % v Kattegatu, o 20 % v Severním moři, Skagerraku a východním Lamanšském průlivu a o 35 % na západě od Skotska a podobně také v Irském moři.

Zároveň se celková intenzita rybolovu také snížila prostřednictvím změn rybolovného zařízení, jako je větší využívání vlečných sítí s velkými oky (nad 100 mm). Do určité míry to však bylo vyváжено nárůstem intenzity spojené s používáním zařízení s menšími oky (70–89 mm), jež mohla způsobit větší úlovky malých tresek.

Komise se ale domnívá, že konstatovaná klesající intenzita nemusí být plně spojena s politikou snížení počtu dnů, které mohou plavidla strávit na moři.

K poklesům začalo docházet mnohem dříve, než byla tato omezení zavedena, a po zavedení těchto omezení nebyla zaznamenána podstatnější změna rychlosti poklesu. Podle údajů poskytnutých státy se v roce 2006 využilo pouze 72 % povolené intenzity rybolovu, což naznačuje, že omezení činnosti loďstva je obecně dáno jinými faktory než právními předpisy.

To znamená, že přínos snížení počtu dnů na moři spojeného s obnovou populací je omezený. V případě tohoto systému se ukázalo, že je obtížné zvladatelný jak ze strany členských států, tak ze strany Komise. Je kritizován z důvodu, že je příliš složitý, neprůhledný a obtížně sledovatelný. Rovněž se zde projevuje problém překrývání různých režimů intenzity rybolovu.

Navzdory těmto výhradám systém řízení intenzity vede alespoň k lepšímu pochopení toho, jak funguje rybářské loďstvo, a může do budoucna sloužit jako základ pro navržení efektivnějších nástrojů řízení.

Technická opatření, cílené právní předpisy

Rybářská výprava je složitá akce, s níž souvisí celá řada rozhodnutí kapitána a posádky. Do jaké rybolovné oblasti bychom měli dnes zamířit? Jaké budou podmínky na moři a počasí? Na jaké ryby v tomto období pravděpodobně narazíme? A které z nich nabízejí nejlepší možné úlovky?

Kapitán svými rozhodnutími určí, zda se loď vrátí zpět včas, bezpečně, s výnosným úlovkem a spokojenou posádkou. Stěžejním bodem těchto rozhodnutí je potřeba zaměřit rybolovnou činnost plavidla tak, aby se maximalizoval výnos a minimalizovaly náklady. Není to snadné rozhodnutí, avšak týká se každé fáze, od vytyčení kurzu v okamžiku, kdy loď vyplouvá z přístavu přes rozhodnutí, jaké zařízení použít a jak jej nastavit, po otázku, kdy vytáhnout síť.

Volby rybářů mají rovněž důležité důsledky přesahující úspěch či nezdár nějaké z rybářských výprav. Uloví-li mnoho ryb druhu, pro nějž nemají kvótu, nebo ryby, které jsou příliš malé na to, aby mohly být vyloženy a prodány na trhu, musí je naházet zpět do moře, přestože vědí, že řada z nich nepřežije. Výsledkem je naprosté plýtvání – zničení samotných zdrojů, na nichž závisí budoucnost rybolovné oblasti, bez jakéhokoli přínosu. Pokud na druhou stranu uloví mnoho ryb, jež lze prodat na trhu, ale pouze díky tomu, že křehkými ekosystémy, jako jsou korálové útesy či termální sopouchy, tahají síť zatíženou těžkými kovovými tyčemi,

mohou nevědomky zničit nenahraditelné životní prostředí, jež představuje obživu pro populace ryb, na nichž jsou sami závislí.

V obou směrech neopatrné a hrubé metody rybolovu mohou ohrozit životy jiných rybářů a poškodit budoucnost tohoto odvětví. Z tohoto důvodu SRP nestanoví jednoduše pravidla vymezující **kvantitu** zdrojů, které mohou rybáři ulovit do míry, v jaké mohou být tyto zdroje poskytovány biologickými systémy, do nichž jsou zasazeny, udržitelným způsobem. Poskytuje také **kvalitativní** rámec na ochranu populací ryb a ekosystémů, v nichž žijí, přičemž určité druhy rybolovných postupů podporuje a od jiných odrazuje nebo je zakazuje.

Tato kvalitativní pravidla jsou souborně známa jako **technická opatření**. Toto označení zahrnuje širokou a různorodou škálu opatření, přičemž se může na první pohled zdát, že mnoho z nich spolu vzájemně souvisí jen málo. Některé z hlavních druhů používaných opatření jsou:

- minimální velikost ok sítí;
- uzavřené oblasti a období;
- minimální velikosti pro vykládku;
- omezení vedlejších úlovků v podobě podílu na celkovém úlovku;
- pobídky k přijetí zvláštních druhů rybolovného zařízení, u nichž se prokázaly nižší vedlejší úlovky nežádoucích organismů.

Všem je ale společné to, že zavazují, či povzbuzují rybáře, aby byli ve svých postupech spojených se snahou lovit ryby více **selektivní**. Jinými slovy se jimi řídí a směřuje intenzita rybolovu tak, aby se uplatňoval takovým způsobem, že se maximalizuje hospodářský výnos rybářů, ale také minimalizuje nežádoucí poškození společných zdrojů, na nichž jsou všichni rybáři závislí.

Selektivní rybolov je složitý úkol, jehož úspěch do velké míry závisí na konkrétních podmínkách převládajících v dané rybolovné oblasti. Jak všichni rybáři i vědci velice dobře vědí, vývoj efektivního a obchodně životaschopného selektivního zařízení je dlouhý proces plný zklamání a falešných nadějí. Takové zařízení nicméně existuje, a pokud budou správné pobídky k tomu, aby je rybáři začali používat, mohlo by být využíváno ve větší míře.

Skutečný význam pro reprodukční možnosti populace a celistvosti jeho životního prostředí mohou mít také další technická opatření. Ve všech případech je však zásadní, aby tato opatření byla co nejlépe přizpůsobena podmínkám, jež existují v různých mořích a různých rybolovných oblastech. To předpokládá zohledňování toho, co nám zainteresované subjekty říkají o regionálních odchylkách, a specifické povahy daných ekosystémů. Znamená to také přijímat jen ta nejpodstatnější rozhodnutí na evropské úrovni a ponechat na těch,

Výměty: ekonomická a ekologická pohroma

Jedním z největších skandálů současného rybolovu je počet ryb, které představují výměty – to znamená ryby, které se jednoduše hází přes palubu, aniž by byly vyloženy.

K tomu může docházet z mnoha důvodů – protože ryby nedosahují minimální velikosti pro vykládku, protože patří k druhu, pro nějž plavidlo nemá kvótu, protože nejde o druh, na nějž se kapitán rozhodl zaměřit, nebo protože se navzdory dostatečné velikosti pro vykládku vyhazují, aby uvolnily místo v nákladním prostoru pro jiné, hodnotnější ryby („upřednostňování vysoké kvality“).

Úplný rozsah fenoménu výmetů je nejasný a mezi jednotlivými rybolovnými oblastmi v tomto ohledu panují značné rozdíly. V jedné studii Organizace pro výživu a zemědělství (FAO) z roku 2005 se však uvádí odhad objemu výmetů

v severním Atlantiku na 1 332 000 tun ročně – 13 % úlovků. Celkové odhadované výměty v samotném Severním moři dosahovaly 500 000 až 880 000 tun. Západně od Irska a Skotska činily výměty 31 až 90 % úlovků v závislosti na loďstvu, cíleném druhu a hloubce. V jiných oblastech jsou tyto údaje mnohem nižší: ve Středozemním a Baltském moři FAO uvádí výměty ve výši 18 000 tun neboli 4,9 % úlovků. V Baltském moři činil tento podíl v průměru 1,4 %. Se všemi těmito údaji by se však mělo zacházet opatrně, protože pravděpodobně uvádějí menší skutečný rozsah tohoto problému.

Ať je však skutečná situace jakákoli, je jasné, že výměty nežádoucích ryb, z nichž mnohé toto zacházení nepřežijí, představují v takovémto rozsahu ekologickou i ekonomickou katastrofu a podkopává se tím budoucnost odvětví rybolovu.

V roce 2007 Komise zveřejnila sdělení o snížení nežádoucích vedlejších úlovků a eliminaci výmetů v evropském rybolovném odvětví. Politika nastíněná tímto návrhem představuje zásadní inovaci SRP, protože by se jí mohl vyřešit problém výmetů na základě výsledků, jichž má být dosaženo, a nikoli prostředků, jež se mají použít. Namísto určení, jaké rybolovné zařízení mají rybáři používat nebo v jakých oblastech nemají lovit, by tak EU jednoduše stanovila cíl postupného snižování výmetů na nejnižší proveditelnou úroveň a nechala by na rybářích a vnitrostátních orgánech, aby určili, jak by se toho mělo dosáhnout.

Komise měla v úmyslu zavést své první návrhy „zakazu výmetů“ tohoto druhu na základě jednotlivých rybolovných oblastí v okamžiku, kdy půjdou do tisku, v průběhu roku 2009.

již ze své zkušenosti vědí, co v praxi funguje a co nikoli, aby přijali metody, které jsou nejvhodnější pro konkrétní rybolovnou oblast, s tím, že splňují určité minimální standardy náročnosti zachování rybolovných zdrojů a životního prostředí.

V minulosti EU přijala řadu technických opatření, často ad hoc. Zavedení víceletých plánů řízení od roku 2002 tuto situaci zkomplikovalo, protože každý z nich přinášel nový vlastní soubor souvisejících opatření. Výsledkem byl legislativní labyrint – spousta překrývajících se a často protichůdných ustanovení, jež umožňovala více odchylek a výjimek, které byly rozesety v řadě velmi rozdílných právních textů.

Jednou z priorit Komise bylo proto v posledních několika letech tyto předpisy zjednodušit a umožnit, aby je rybáři uplatňovali jednodušeji a inspektoři a řídicí subjekty prosazovali snadněji. To znamená:

- uznání specifčnosti různých moří a oceánů Evropy tím, že se technická opatření sdružují do regionálních nařízení;
- zajištění toho, že jsou všechna pravidla platná v každém regionu obsažena v jediném nařízení a že jsou vzájemně soudržná;
- jasné rozlišování mezi několika obecnými zastřešujícími předpisy, které je třeba zavést na úrovni EU (např. minimální velikosti pro vykládku nebo zakázání ničivých rybolovných metod), a podrobnějšími předpisy vztahujícími se k souvislostem, které by měly být zavedeny na regionální úrovni.

Nyní díky tomu máme tři nařízení Rady, jež zahrnují technická opatření pro Baltské moře, Středozemní moře a severovýchodní Atlantický oceán (včetně Severního moře). Nařízení pro Baltské moře a Středozemní moře byla přijata v letech 2005 a 2006.

Selektivnost pro záchranu rybolovné oblasti

Selektivní zařízení, jež může být vyráběno obchodně, je obtížné vymyslet, avšak pokud funguje, může mít zásadní vliv jak na ekonomiku rybolovné oblasti, tak na její dopad na životní prostředí. Pobřeží Švédska při průlivu Skagerrak je známé svými humry severskými. 50 % úlovků kdysi představovaly vedlejší úlovky tresky. Populace tresky je v této oblasti tak křehká, že podléhá plánu obnovy EU.

Ve snaze tresku zachránit bylo ve vylučné oblasti o 4 námořních mílech zakázáno používání vlečných sítí. V důsledku toho již rybáři neměli přístup do velké části svých tradičních oblastí lovu humra severského.

Zaměstnanci laboratoře pro rybolov v Lysekilu začali přemýšlet nad tím, jak zamezit vedlejším úlovkům tresky, aby se umožnilo pokračování v lovu humrů severských v oblasti při pobřeží. Navrhli síť se čtvercovými oky, v níž byla selektivní „mřížka“ o hraně 35 mm. Mřížka filtruje všechny větší organismy, včetně téměř všech tresek, a zároveň čtvercová oka umožňují, aby nejmenší ryby unikly bez zranění.

Tyto mřížky jsou nyní povinné pro všechny lodě lovcí při švédském pobřeží. Od zavedení těchto sítí se vedlejší úlovky snížily z 50 % na 5 % celkového úlovku – a rybolovná oblast při pobřeží byla zachráněna.

Stávající nařízení pro severovýchodní Atlantik zase pokrývá rozsáhlou a rozmanitou oblast oceánu. Komise nyní zavedla návrh na zjednodušení tohoto nařízení tím, že je rozdělí na všeobecná nařízení obsahující klíčová ustanovení, jež platí pro celou tuto oblast, a čtyři „regionální“ nařízení, v nichž se stanoví podrobnější předpisy vztahující se k jednotlivým rybolovným oblastem. Na základě čtyř dodatečných nařízení se tyto vody rozdělí do oblastí spravovaných příslušnými regionálními poradními sbory – Severní moře, severozápadní vody, severovýchodní vody a rybolovné oblasti, jimiž se zabývá pelagický RPS.

Tímto rozdělením se zjednoduší stávající předpisy pro tyto oblasti a usnadní se vytváření nových předpisů založených na bezprostředních znalostech daných rybolovných oblastí prostřednictvím postupu zdola nahoru vedeného samotnými RPS.

Lodstvo budoucnosti

Jedním z hlavních problémů odvětví rybolovu je celkově to, že má příliš mnoho lodí, jež loví příliš málo ryb. To není pouze problém Evropy. Již v roce 1992 organizace FAO odhadovala, že celková rybolovná kapacita světového loďstva je přibližně *dva*-krát větší, než kolik je třeba k lovení v oceánech v nejvyšší míře, jaká je dlouhodobě udržitelná. A obdobné studie na úrovni EU přináší závěry, že mnoho evropských loďstev může vytvořit rybolovný tlak, který dvakrát až třikrát přesahuje udržitelnou míru.

Jako je tomu u každého hlediska rybolovu, jsou i ekologická, sociální a hospodářská udržitelnost spolu neoddělitelně spjaty. Nadměrná kapacita nepředstavuje problém pouze pro populace ryb, je to také problém pro rybáře. V řadě rybolovných oblastí se v jejím důsledku zhoršuje hospodářská soutěž do takové míry, že je téměř nemožné se rybolovem žít. Dokud nedojde k trvalému snížení stavu loďstva na udržitelnější úroveň, budou někteří rybáři vždy ve velkém pokušení překrucovat pravidla, překračovat kvóty a hlásit nižší hmotnost úlovků, jenom proto, aby přežili.

Udržet se v mezích?

Komise každý rok sepisuje zprávu, v níž analyzuje pokrok členských států v „dosahování udržitelné rovnováhy rybolovné kapacity a rybolovných práv“. Tato zpráva vychází ze zpráv členských států, ale i údajů shromážděných z rejstříku rybářského loďstva EU.

Lodstvo EU se řídí prostřednictvím tak zvaného režimu vstupu/výstupu. V rámci něj se stanoví několik jednoduchých zásad, které jsou navrženy tak, aby se zajistilo, že kapacita loďstva ve smyslu tonáže nepřesahuje úroveň k 1. lednu 2003 (nebo v případě členských států, které vstoupily do EU 1. května 2004, úroveň k tomuto datu).

Tento strop kapacity loďstva v nominálních hodnotách doplňuje povinnost členských

států přizpůsobovat kapacitu loďstva zdrojům, jež jsou jim dostupné. Toto přizpůsobení by ideálně mělo zohledňovat technologický pokrok, prostřednictvím něhož postupně tonáž znamená větší rybolovný výkon.

Ve svých posledních zprávách Komise dospěla k závěru, že rybolovná kapacita EU se sice celkově snižuje, nicméně je toto snižování příliš pomalé (v posledních 15 letech průměrné každoroční snížení o 2–3%) na to, aby mělo podstatnější vliv na tlak rybolovu, a aby se tudíž i zmírňoval špatný stav řady populací ryb v EU, zejména co se týče populací žijících u mořského dna. Odhaduje se, že technologický pokrok je každý rok 2–4%, což znamená, že se prakticky ruší jakékoli jmenovité snížení.

Finanční podpora a další formy podpory příliš často hrají opačnou roli, tedy zachovává se v jejich důsledku rybolovná kapacita přesahující ekonomicky a ekologicky ospravedlnitelnou mez. Pod rouškou pomáhání potřebným společenstvím mohou špatně navržené programy vést ke vzniku podniků, jež možná nikdy nebudou schopny fungovat v realizovatelné podobě, nebo jednoduše přesunout rybolovný tlak z jedné oblasti do druhé, čímž se tento problém odsune, aniž by se vyřešil.

Evropské loďstvo musí být uvedeno do souladu se zdroji našich moří. Taková restrukturalizace byla pro SRP prioritou již řadu let a tuto naléhavou potřebu jen zvýraznil nedávný dramatický nárůst cen paliv – v některých členských státech od roku 2002 o celých 240 %. Veškerá restrukturalizace, k níž v souvislosti se SRP dochází, je však nyní v odpovědnosti členských států a dotyčných provozovatelů: je na členských státech, aby stanovily plány vyřazení z provozu, a na provozovatelích, aby v rámci nich o vyřazení z provozu požádaly. Orgány EU nemají jednostrannou moc omezit velikost vnitrostátních loďstev. Aby totiž došlo z dlouhodobého hlediska ke skutečnému pokroku k udržitelnějším rybolovným oblastem, bude třeba, aby se vnitrostátní orgány i zúčastněné subjekty skutečně zavázaly k vytvoření hospodářsky ziskovějšího a ekologicky udržitelnějšího evropského loďstva.

Základním nařízením z roku 2002 se zavedla řada nových důležitých pravidel zaměřených na lepší vyvážení kapacity loďstva a zdrojů, a konkrétněji na zamezení dalšímu rozšiřování loďstva EU:

- členské státy zavedou opatření k přizpůsobení rybolovné kapacity svého loďstva, aby dosáhly rovnováhy kapacity a svých rybolovných práv;
- k vytvoření nové kapacity či k „modernizaci“ lodí, ve smyslu jejich přeměny v efektivnější rybolovné prostředky, nesmí být použity veřejné finance;
- veřejné finance se také nesmí používat k „vývozu“ nadměrné kapacity do třetích zemí;
- v rámci loďstva nesmí být zavedena nová kapacita za použití soukromých financí, pokud nebude, rovněž za použití soukromých financí, alespoň stejná kapacita odstraněna;
- kapacita odstraněná za použití veřejných financí (programy vyřazení z provozu) nesmí být nahrazena (*).

Tyto změny byly okamžitě začleněny do dostupných finančních nástrojů k podpoře politiky rybolovu EU. Finanční nástroj pro orientaci rybolovu (FNOR), jenž fungoval do konce roku 2006, byl odpovídajícím způsobem pozměněn. Byl také navržen Evropský rybářský fond, který začal fungovat k 1. lednu 2007, zdola nahoru k podpoře přeměny loďstva do takového stavu, aby bylo v souladu se stávající mírou zdrojů. V červenci 2008 Rada přijala v reakci na „palivovou krizi“, v níž se odvětví zmítalo, řadu dočasných výjimek z předpisů ERF, aby bylo pro členské státy snadnější provádět proces restrukturalizace loďstva. Zahrnovaly vytvoření programů pro přizpůsobování loďstva, jež představují další podporu k povzbuzení značných omezení kapacity v těch částech loďstva, jež jsou nejnáročnější na paliva. Tyto výjimky potvrzují dva roky a budou neustále sledovány a posuzovány.

Pobídky ke snížení kapacity je samozřejmě třeba podporovat. V současné době existují na úrovni EU dvě pobídky – cukr a bič. Bič představuje negativní pobídku spojenou s plány omezení intenzity rybolovu a dlouhodobými plány řízení. Cukrem jsou finanční prostředky dostupné pro odstranění kapacity v rámci ERF. Je však na členských státech, aby si zvolily priority ve vztahu k financování ERF a aby zajistily, že je omezování intenzity náležitě prováděno a dodržováno.

Je třeba upozornit na to, že v některých členských státech bylo efektivní konsolidace loďstva dosaženo prostřednictvím vytvoření vlastnických práv v rybolovných právech, aniž by bylo třeba vynakládat veřejné finance. Jsou-li taková vlastnická práva náležitě navržena, mohou být silným nástrojem ke sladění zájmů odvětví se zájmy dlouhodobého zachování rybolovných zdrojů, nicméně jsou stále sporná, protože by se mohlo zdát, že by se prostřednictvím nich mohly ve skutečnosti privatizovat veřejné zdroje. Nyní je rozhodnutí, zda takové nástroje využívat, výsadou jednotlivých členských států. Komise v průběhu roku 2007 uspořádala veřejnou diskusi ohledně argumentů pro a proti následování takového přístupu a ta bude pravděpodobně pokračovat v souvislosti s konzultacemi spojenými s příští reformou SRP.

Jakkoli se k tomu však dospěje, dosažení významného zmenšení loďstva EU bude vyžadovat pevná proaktivní rozhodnutí členských států EU. Udržitelnější evropské odvětví rybolovu nelze jednoduše zrealizovat vydáváním právních předpisů – vyžaduje to skutečnou kulturní změnu toho, jak o evropském rybolovu přemýšlíme.

(*) ERF umožňuje podporu obnovy motoru, ovšem s požadavkem, že je nový motor ve srovnání se starým menší, a opatření naléhavě restrukturalizace k řešení palivové krize v tomto odvětví z července 2006 zahrnovala výjimku, aby se v rámci programů pro přizpůsobování loďstva umožnilo „částečné vyřazení z provozu“.

Kontrolování rybolovných oblastí pro všeobecný prospěch

V počátcích SRP bylo v hlavním zájmu vlád Evropy předcházet sporům, nikoli zachovávat populace ryb. To platilo o politice rybolovu nejen v Evropě, ale také po celém světě. Proto zaujímaly na programu větší řídicích subjektů rybolovu dosti nízkou pozici kontrola a prosazování. Účelem rybářské politiky bylo chránit kontinuitu vnitrostátních odvětví v období rychlých změn, a nikoli je zatěžovat dalšími „omezeními“.

Tento způsob vnímání se již dávno změnil. S tím, jak byla nevyváženost populací ryb a rybolovné kapacity stále očividnější a jak se začal její vliv projevovat narušováním ziskovosti odvětví, přibývaly pohnutky k překrucování a porušování pravidel. Pro valnou většinu poctivých rybářů činnost nepočetné menšiny, jež porušuje právní předpisy, představuje nekalou konkurenci a další překážku přežití jejich stále křehčí pracovní aktivity.

Kontrolování kontrolorů

Komise zaměstnává na plný úvazek 25 inspektorů. Ti dohromady každý rok podniknou 130 inspekčních cest. Jejich úkolem je kontrolovat vnitrostátní inspekční systémy, zda neobsahují vady či nedostatky. Práce vnitrostátních inspektorů vyžaduje velkou pečlivost a přesnost, zejména v případech, kdy jsou zjištěna zásadní pochybení. Výsledky, s nimiž přicházejí, jsou zásadní v tom směru, že poskytují Komisi pevný základ pro případné žalování členských států, a musí odolat nejtěžšímu právnímu zpochybňování.

Tak v roce 2007, kdy měla Komise podezření, že je hlášena podstatně menší hmotnost vykládek tresky v Baltském moři, právě inspektoři Komise navštívili přístavy při pobřeží a překontrolovali výsledky vnitrostátních systémů hlášení a inspekční systémy. Jejich rozbor a odhady skutečné hmotnosti nekontrolovaných vykládek představovaly podklad pro rozhodnutí Komise spojeného s uzavřením této rybolovné oblasti a následná opatření k proplacení překročení rybolovné kvóty v jednom členském státě. Tentýž rok také měli zásadní úlohu v tom, že prokázali, že několik členských států nepřijalo náležitá opatření k dodržení limitů úlovků v rybolovné oblasti tuňáka obecného ve Středomoří.

Inspektoři Komise tvoří v porovnání s vnitrostátními inspekčními systémy, jež kontrolují, malý orgán, a proto musí své mise zaměřovat pečlivě, aby zajistili jejich co největší účinek. Díky uvážlivému vybírání cílů mohou zásadním způsobem ovlivňovat kontrolu a prosazování SRP. Tak byl v období 2003–2005 jedním z jejich cílů systém vážení vykládek pelagických ryb, jenž se řídí složitými pravidly, která by snadno mohla být špatně chápána – ať už úmyslně, či nikoli. Na konci tohoto tříletého programu bylo konstatováno značné zlepšení podávání zpráv, zejména v případě Irska a Spojeného království, kde se vnitrostátním orgánům podařilo zjistit a zarazit systematické nepravdivé hlášení úlovků, jež narušovalo odvětví řadu let.

Mimo jiné díky neústupnosti a soustředění inspektorů mohla Komise také přesvědčit Norsko a Faerské ostrovy, s nimiž jsou tyto zdroje sdíleny, aby pro tuto rybolovnou oblast přijaly podobná kontrolní opatření jako EU. To je významný krok k zajištění rovných podmínek v těchto rybolovných oblastech mezi rybáři EU a rybáři ze zemí mimo ni.

Síla právních předpisů

Pravomoc Komise dát členské státy k soudu je jednou z jejích nejsilnějších zbraní. Pro ty, kteří ji neberou vážně, mohou být náklady s tím spojené velmi vysoké. Nejvýraznějším příkladem je rozhodnutí ESD, jež vynesl v červenci 2005 proti Francii za to, že neukončila systematické lovení a vykládání příliš malých štikozubců severních. Soud Francii udělil pokutu ve výši 20 milionů EUR a pokutu ve výši 57 milionů EUR opakující se každých šest měsíců do té doby, dokud nebude toto porušení napraveno.

Tento případ sice může být výjimečný – jedná se o zdaleka největší trest, který ESD v případech rybolovu kdy udělil – nicméně ukazuje zrazující účinek takového

případného řízení. Takové případy znamenají velkou pracovní zátěž, ale i velké důkazní břemeno, a proto je nelze lehce zahájit. Představují však zásadní krajní řešení, pokud zklame rozumný dialog a administrativní postupy. V roce 2007 Komise zahájila tři nová zásadní řízení o porušení práva pro absenci kontroly vedoucí k hlášení menších hmotností vykládek a méně případů nadměrného rybolovu: proti Itálii a Francii, co se týče rybolovné oblasti tuňáka obecného, a proti Polsku v souvislosti s rybolovnou oblastí tresky v Baltském moři.

Komise má povinnost jednat, aby byla SRP náležitě prosazována – zejména pokud je ohroženo přežití v historických evropských rybolovných oblastech.

Potřeba skutečného plnění nařízení je nyní všeobecně uznávána. O lepší kontrolu a prosazování SRP navíc nežádají pouze ministři pro rybolov a řídicí subjekty rybolovu. I rybáři jsou si vědomi, že jejich dlouhodobá obživa závisí na udržování intenzity rybolovu v udržitelných mezích. Toto odvětví totiž požaduje, aby bylo zajištěno, že se předpisy spojené s rybolovem uplatňují po celé EU stejně přísně – že jsou tataž omezení platná spravedlivě pro všechny.

V tomto bodě se dostává ke slovu Evropská komise. Zajišťování toho, že jsou předpisy SRP každodenně prosazovány a že ti, kteří je porušují, jsou skutečně potrestáni, je v rukou členských států. Vnitrostátní inspekční úřady jsou odpovědné za kontrolu, jaké zařízení se používá, kolik tun ryb se uloví a poté vykládá. Komise má své inspektory, ale ti nedohlíží na rybáře. Mají spíše za úkol dohlížet na kontrolní systémy zavedené v členských státech a zajišťovat, aby se předpisy SRP skutečně prosazovaly spravedlivě po celé EU.

Kromě terénního sledování efektivity vnitrostátních inspekčních systémů je Komise také činná v řadě jiných způsobů zajišťování rovných podmínek pro všechny evropské rybáře. Zpracovává údaje spojené s úlovky a intenzitou nahlášené členskými státy a má pravomoc uzavřít rybolovné oblasti, pokud dojde k vyčerpání kvóty. Zveřejňuje dvě pravidelné zprávy, přičemž v jedné jsou shrnuty závěry z misí jejích inspektorů a v druhé jsou srovnány tresty uložené různým členskými státy za porušení předpisů SRP, jež jsou kategorizovány jako „závažná porušení“.

A samozřejmě v případech, kdy některý z členských států závažně ohrožuje udržitelné řízení zdrojů tím, že neuplatňuje předpisy sjednané na úrovni EU, může Komise proti členskému státu zahájit řízení u Evropského soudního dvora. Jedná se o velmi vážný krok, který je vzhledem k omezeným zdrojům Komise velmi náročný. Pokud se však uplatní, může potvrzení žaloby Komise přinést velmi zrazující důsledky, a tudíž to může mít velmi silný vliv na změnu k lepšímu.

V posledních letech bylo vyvinuto velké úsilí pro zlepšení kontrolního rámce SRP. EU také hrála vedoucí úlohu v zavádění nových technologií, díky nimž je kontrola a sledování účinnější, ale i efektivnější z hlediska nákladů. Satelitní systémy sledování plavidel (VMS) jsou nyní standardním nástrojem inspekce rybolovných oblastí po celém světě, ale v čele toho stála právě EU, která se stala první autoritou v rybolovu, jež zavedla povinné sledování všech větších lodí svého loďstva pomocí VMS. V tomto ohledu hraje Komise dvojí roli tím, že napomáhá ustavit potřebný právní rámec a zajistit, že je ve všech členských státech soudržný, ale také přiděluje finanční prostředky k zajištění toho, aby všechny členské státy měly prostředky k získání nejmodernějšího vybavení, ale i školení lidí, aby s ním uměli zacházet.

Navíc nedávno přijaté nařízení o elektronickém zaznamenávání a hlášení rybolovných činností a o zařízení pro dálkové snímání opět znamená, že EU bude ve světě vedoucím činitelem, který zavádí do praxe hlášení a sledování v reálném čase.

Nejdůležitějším prvkem je založení Agentury Společenství pro kontrolu rybolovu v roce 2006, která je předurčena k radikální změně způsobu spolupráce vnitrostátních inspekčních služeb EU tím, že se jejím prostřednictvím za pomoci inspektorů Společenství vybraných z členských států (viz rámeček s. 23) koordinuje přeshraniční spolupráce.

Výsledky nicméně přináší zklamání, jak se podrobně prokázalo v posledních zprávách Komise a Účetního dvora. Vnitrostátní systémy evidence úlovků mají řadu nedostatků. Základní údaje jsou neúplné a nespolehlivé. Stávající právní rámec je nevhodný a členské státy jej neuplatňují náležitým způsobem. V důsledku toho Komise není schopna označit chyby a odchylky a přijmout včas potřebná rozhodnutí.

Jak v té době Komise uvedla: „Inspekční systémy nezaručují efektivní prevenci či detekci a chybí zde všeobecné kontrolní standardy. Členské státy nevyužívají optimálním způsobem inspekční činnost a přidělují příliš prostředků na kontrolu v době lovu na moři a nedostatečné prostředky na kontrolu vykládek a obchodování úlovků. Kontroly, jež jsou prováděny, jsou příliš často neefektivní a nedostatečné. Související postupy nezajišťují ukládání trestů. Tresty buď chybí, nebo nejsou odrazující. Výsledkem je „kultura porušování“ v odvětví a správních orgánech, v důsledku čehož je zpochybněna celá SRP.“

Proto není divu, že rada ICES prohlásila biologický stav 57% evropských obchodně lovených populací ryb za „neznámý“, z velké části kvůli nespolehlivým základním údajům o úlovcích.

Z tohoto důvodu Komise navrhla ve druhé polovině roku 2008 celkovou revizi kontrolního rámce SRP. Bude-li nové nařízení přijato, přinese přidanou hodnotu v řadě oblastí:

- **Zjednodušení právního rámce:** Nařízení bude sdružovat kontrolní standardy spojené se všemi předpisy SRP. Zavádí zásady a zároveň nechává úkol definování podrobností na jediné prováděcí nařízení.
- **Zvětšení rozsahu kontroly:** Nařízení zahrnuje oblasti, které byly doposud opomíjeny (doprava, trhy, zavedení širokého systému vysledovatelnosti, dohled), a řeší se jím nově vyvstálé potřeby kontroly (jako jsou výměty, rekreační rybolov či chráněné mořské oblasti).
- **Vytvoření rovných podmínek pro všechny:** Zavedením nejen harmonizovaných inspekčních postupů, ale i harmonizovaných a odstrašujících systémů trestů

(včetně zavedení systémů trestných bodů) se zajistí spravedlivé zacházení s rybáři nezávisle na jejich oblasti působnosti a dodá se důvěra všem činitelům systému.

o **Racionalizace přístupu:**

Systematické využívání řízení rizik a moderních technologií k zajištění, že jsou veškeré obdržené údaje běžně přezkoumávány, umožní členským státům a Komisi soustředit prostředky na kontrolu na ty oblasti, kde je riziko porušování nejvyšší. Díky němu bude tento systém také efektivnější z hlediska nákladů.

o **Snížení administrativní zátěže:**

Nový systém bude rychlejší, přesnější, méně nákladný a umožní automatizované zpracování údajů. Účinnost a efektivita systémů potvrzování údajů o úlovcích bude do velké míry zlepšena. Využíváním moderních technologií se pro rybáře sníží administrativní zátěž a ušetří se jim čas.

o **Efektivnější uplatňování předpisů SRP:**

Nové nástroje, které bude mít Komise

a agentura k dispozici, přinesou rychlejší a účinnější reakce v případě konstatování porušení a oba tyto orgány budou moci provádět své úkoly efektivněji. Komise rozvine přístup makrořízení a přeorientuje své úkoly na kontrolu kontrolních systémů členských států.

Tato opatření by měla umožnit skutečnou a efektivní kontrolu. Máme příklady rybolovných oblastí, kde bylo dosaženo zásadního zlepšení kontroly a prosazování za velmi krátkou dobu. Komise chce nyní dosáhnout podobného zlepšení nejen v jednotlivých rybolovných oblastech, ale celoplošně na úrovni EU.

Komise má rovněž závazek chopit se problému hned v jeho počátku – v kultuře nadměrného rybolovu a nezodpovědného chování, která vyplývá z širších systémových pobídek, a nikoli pouze ze špatných kontrolních systémů. Skutečně efektivního uplatňování předpisů SRP dosáhneme nejlépe,

podaří-li se nám vytvořit kulturu souladu namísto nátlaku. Budou-li rybáři chápat nařízení EU jako nástroje sloužící jejich nejlepším zájmům, a nikoli jako omezení, jimž je třeba se v případě možnosti vyhnout, bude práce orgánů spojená s jejich prosazováním do značné míry zjednodušena. Zapojením zúčastněných subjektů, a zejména rybářů do každé fáze procesu vytváření politiky se jednak zajistí, že jsou rozhodnutí přijatá na úrovni EU transparentní, ale může to také pomoci dosažení skutečného konsenzu ohledně toho, co je nejlepší pro odvětví rybolovu, ale i pro ryby v moři.

Moře jsou totiž rozlehlá a lodě, jež se po nich plaví a hledají v nich obživu, jsou oproti nim tak malé. Jediným způsobem, jak zajistit, že se SRP v praxi soustavně dodržuje, je dosáhnout toho, aby rybáři vnímali, že skutečně plní svou funkci – že je nyní, ale i do budoucna garantem spravedlnosti mezi všemi státy, loďstvy a jedinci a je zárukou jejich udržitelného živobytí.

Sdílení našich zdrojů

V dubnu 2005 Rada ministrů rozhodla o založení Agentury Společenství pro kontrolu rybolovu (Community Fisheries Control Agency, CFCA) jakožto klíčové součásti impulsu ke zlepšení plnění předpisů společné rybářské politiky (SRP). Hlavním účelem této agentury je řešit nedostatky prosazování vyplývající z rozdílností prostředků a priorit kontrolních systémů jednotlivých členských států.

Prostřednictvím CFCA mohou členské státy sdílet prostředky na kontrolu a sledování – jak lidské zdroje (inspektoři), tak fyzické prostředky (plavidla, letadla, infrastruktura atd.). Tyto prostředky se mobilizují prostřednictvím společných plánů nasazení, jež se zaměřují na konkrétní rybolovné oblasti, s nimiž souvisí více než jeden členský stát. CFCA působí jako poradní a koordinační subjekt, přičemž spolupracuje s dotýcnými členskými státy na výběru rybolovných oblastí, na něž se zaměří, návrhu operačního plánu a dohlížení na jeho realizaci. Veškerou inspekční a kontrolní práci však

provádějí zaměstnanci ze samotných členských států. Úlohou CFCA je podpořit spolupráci a koordinaci mezi vnitrostátními inspekčními úřady – nikoli je nahradit celoevropskou kontrolní agenturou. Tak přispívá k mandátu EU, co se týče kontroly a prosazování, k zajištění rovných podmínek pro všechny evropské občany a k podpoře kultury souladu. Založením agentury se nemění povinnosti členských států spojené s prosazováním opatření SRP či povinnosti Evropské komise vztahující se na zajištění plnění těchto povinností ze strany členských států.

V červenci 2007 CFCA zahájila první společný plán nasazení v Severním moři, přičemž se zaměřila na realizaci plánu obnovy populace tresky. Touto akcí se spojily prostředky sedmi členských států EU: Belgie, Dánsko, Francie, Německo, Nizozemsko, Spojené království a Švédsko. Všechny tyto členské státy se vystřídalily na vedení sedmi inspekčních akcí, podporovaných agenturou.

Rybolov v širších vodách: výhody partnerství

Evropské loďstvo má dlouhou tradici rybolovu mimo evropské vody. Dnes má loďstvo EU přibližně 40 % úlovků (na váhu) na základě dohod s partnerskými zeměmi a dalších 20 % je uloveno na volném moři. Odhaduje se, že dvoustranné dohody samy vytvářejí přímá pracovní místa pro přibližně 40 000 pracovníků EU a možnosti rybolovu pro zhruba 3 000 lodí.

Výhody však nejsou jednostranné. Dvoustranné dohody jsou založeny na zásadě reciprocity, ať již má podobu přístupu do vod EU a k populacím ryb EU pro subjekty z partnerské země, nebo podpory – jak finanční, tak technické – pro udržitelný rybolov v teritoriálních vodách partnera.

Vztahům EU s jejími severními sousedy, zejména s Norskem, Islandem a Faerskými ostrovy, dominují dohody založené na **výměně rybolovných příležitostí**. S těmito národy máme dlouhou tradici vzájemně se překrývajícího rybolovu. Od vytvoření společné rybářské politiky vyjednává EU roční výměnu kvót jménem svých členských států, které pak kvóty sdílejí na základě relativní stability (viz políčko). Stejně jako společná rybářská

politika sama hrají tyto dohody klíčovou úlohu při zachování kontinuity tradičního rybolovu pro obě strany na základě vyhlášení výlučných ekonomických zón širokých 200 mil. Ty umožňují každému loďstvu pokračovat v rybolovu i ve vodách jiné strany. Hlavním cílem těchto jednání je skutečně umožnit vzájemný přístup k populacím ryb, které žijí po obou stranách teritoriálních hranic a přesouvají se mezi vodami EU a vodami našich partnerů podle ročního období.

EU má zvláště úzké vztahy s Norskem, které je jedním z předních světových rybářských států. Sedm z populací ryb (treska obecná, treska jednoskvrnná, treska tmavá, treska modravá, platýs velký, makrela a sled), které loví jak loďstvo EU, tak loďstvo Norska, podléhá společnému řízení na základě dlouhodobých ujednání. V případě tresky jednoskvrnné a tresky tmavé je tento přístup pozoruhodně úspěšný a zajišťuje vysoce udržitelný výnos. Pro vzájemný prospěch obou partnerů Komise nadále zkoumá možnost rozšířit zásady dlouhodobého řízení na co největší počet těchto společně řízených populací ryb.

Partneři na severu

Vztahy EU v oblasti rybolovu s jejími severními sousedy, zejména s Norskem, tvoří významnou část společné rybářské politiky. Dohoda mezi EU a Norskem existuje od roku 1981 a v současné době poskytuje společný přístup k přibližně 750 000 tun ryb, což představuje výrazně více než 2 miliardy EUR.

Kromě těchto dvoustranných dohod existují mnohostranná ujednání, takzvané dohody s „pobřežními státy“. Tyto dohody se týkají tří velkých pelagických populací ryb: atlantickoskandinávské populace (od jarního tření) sledě obecného (1 266 000 tun), makrely (385 366 tun) a tresky modravé (1 250 000 tun).

Tato partnerství založená na výměně kvót hrají klíčovou úlohu v poskytování možnosti rybolovu pro mnoho loďstev EU. Stejně důležité jsou **dohody o partnerství**, které uzavíráme se státy, jež nemají zájem na rybolovu ve vodách EU, ale které mohou využít naši finanční a technickou podporu při svých snahách o rozvoj vlastního vnitrostátního odvětví rybolovu na udržitelném základě. Mnoho z těchto dohod o partnerství v odvětví rybolovu, i když ne všechny, je uzavřeno se zeměmi rozvojového světa.

Dohody o partnerství v odvětví rybolovu se skládají ze dvou hlavních složek: pečlivě řízeného přístupu loďstva EU ke zdrojům, které vnitrostátní průmysl partnerského státu není schopen plně využít, a finančního příspěvku z EU, jehož velká část (někdy 100 %) je určena na podporu vnitrostátní rybářské politiky partnerské země, na boj proti pirátskému rybolovu a na posílení udržitelných metod rybolovu ve výlučné ekonomické zóně. Bez ohledu na to, zda to znamená pomoc se zavedením nových monitorovacích a kontrolních systémů, poradenství ve vědeckém výzkumu nebo podporu na modernizaci místního loďstva, mohou být dohody o partnerství v odvětví rybolovu smysluplným příspěvkem nejen pro odvětví rybolovu dané země, ale obecněji k jejím celkovým rozvojovým cílům.

Loď EU mají zároveň povinnost zaměstnávat místní rybáře nebo vyložit určitou část úlovku pro zpracování v partnerské zemi. Ustanovení o exkluzivitě, která zakazují subjektům EU soukromá ujednání s orgány třetích zemí, s nimiž má EU uzavřenu dohodu o partnerství v odvětví rybolovu, zajišťují, že tento zodpovědný postoj zaujmou *všechna* evropská plavidla lovcí ve vodách našich partnerů. A EU je *jedinou* rybářskou velmocí na světě, která udržuje své vztahy se třetími zeměmi naprosto transparentně a všechny podrobnosti o nich zpřístupňuje veřejnosti.

V minulosti byly dohody EU se zeměmi v rozvojovém světě kritizovány z mnoha úhlů. Některé nevládní organizace je popisují jako „vývoz“ nadměrného rybolovu, zatímco někteří politici viní EU z „přeplácení“ za možnosti, které evropské loďstvo plně nevyužívá. Stávající generace dohod o partnerství v odvětví rybolovu se snaží reagovat na tuto kritiku, zajistit daňovým poplatníkům EU za peníze skutečné hodnoty a pozitivně přispět k rozvojovým cílům našich partnerů. I když došlo k velkému pokroku, je stále ještě co zlepšovat.

Některá očekávání spojená s dohodami o partnerství v odvětví rybolovu jsou nepřiměřená: dohody mají poskytovat podporu a pomoc, ale nejsou nástrojem na vnucování

Narušení dodávek potravin?

V posledních letech se v evropském a mezinárodním tisku pravidelně objevují články obviňující loďstvo EU z nadměrného rybolovu v některých pobřežních vodách v západní Africe, a to do té míry, že místní odvětví rybolovu stojí před zhroutilím, kvůli čemuž se stále více lidí stává ilegálními migranty, kteří podstupují nebezpečnou plavbu po moři a pokoušejí se dostat do Evropy přes Kanárské ostrovy.

Tyto články jsou vždy dojemné, ale nijak nepomáhají v nepříjemné situaci lidem, kteří jsou hnáni do tak beznadějných akcí, neboť se zakládají na mylných představách:

- V některých oblastech a u některých druhů se v západní Africe projevuje nadměrný rybolov, ale není způsoben loďstvem EU, která představují méně než 20 % tlaku rybolovu v této oblasti. Loďmi EU lovcí v rámci dohod o partnerství v odvětví rybolovu obvykle není povoleno lovit uvnitř zóny 12 mil, která je vyhrazena pro místní drobné rybářské lodě.

- V západoafrickém rybolovu je nadměrný rybolov často reakcí na ekonomickou migraci, není její příčinou, neboť vlády se rozhodly budovat místní pobřežní průmysl často nekontrolované, tak, aby absorboval obrovské pohyby pracovních sil z venkova do pobřežních městských oblastí. Tlak rybolovu, který vyvíjejí tato takzvaná „drobná“ loďstva, může být často považován za tlak loďstva EU v daném regionu.
- Velká většina lidí, kteří podnikají ilegální a často tragickou cestu po moři na Kanárské ostrovy, nejsou rybáři nebo jiní místní obyvatelé, ale lidé, kteří již cestovali stovky, ne-li tisíce mil, aby se dostali k pobřeží a mohli se nalodit.

Největšími problémy v západní Africe je překonávání chudoby a zajišťování potravin, a to jak pro vlády v této oblasti, tak pro mezinárodní dárce, jako je EU. Dohody EU o partnerství v odvětví rybolovu ovšem nejsou součástí tohoto problému. Mohou však být součástí jeho řešení.

toho, o čem se domníváme, že je to „správná“ politika nebo řízení systémů, našim partnerům. Svrchovanost je vždy prvořadá. EU má však právo odstoupit od dohody, když naše kritéria nejsou splněna. A to znamená nejen spravedlivé finanční podmínky, ale i odpovídající záruky, že rybolov je udržitelný, biologická rozmanitost není ohrožena a finanční prostředky budou využity tak, že skutečně přispějí k místnímu hospodářskému rozvoji, a posílí tak vnitrostátní zajišťování dodávek potravin.

Dohody o partnerství v odvětví rybolovu nejsou dokonalé a EU vyzývá k otevřené a upřímné diskusi o tom, jak mohou být zkvalitněny, zejména v souvislosti s nadcházející reformou společné rybářské politiky. Údaje o rybolovu jsou po dokončení úvodní hodnotící studie zřídka k dispozici, některá ustanovení a podmínky zůstávají jen povzdychnutím, srovnáme-li je se stávající úrovní infrastruktury a zdrojů dostupných na místě, a v praxi existuje mnoho nesrovnalostí, stejně jako synergií v teorii. Všemi těmito problémy je třeba se zabývat a najít řešení.

EU je i nadále odhodlána vytvářet skutečně rovné podmínky pro všechny státy věnující se rybolovu a pomáhat rozvojovým zemím

při budování silné a udržitelné politiky rybolovu, která vytváří skutečnou rovnováhu mezi místním zajišťováním potravin a obchodem přinášejícím příjmy. Bez dohod o partnerství v odvětví rybolovu by evropské loď neopustily západní Afriku, byly by prostě ponechány svým vlastním plánům a EU by neměla žádný schůdný způsob, jak kontrolovat, co tam dělají, nebo jak zajistit, aby naše přítomnost přispěla k prioritám místního rozvoje. V globálním kontextu, který se sám rychle vyvíjí, je tedy pro nás výzvou, abychom zajistili, že budeme neustále přizpůsobovat a zdokonalovat svůj partnerský přístup tak, aby společná rybářská politika nadále reálně přispívala k rozvoji udržitelného rybolovu, a to nejen v Evropě, ale po celém světě.

Rybolov v širších vodách: čelní aktéři na mezinárodní scéně

Obečné rozšíření vnitrostátní jurisdikce na rybolovné oblasti v 80. letech mělo velký dopad na profil rybolovu na celém světě. I když to z hlediska rybolovu byla velká změna, týkala se jen nepatrné části plochy světových oceánů. Velká většina nadále zůstala mezinárodními vodami, tedy tím, čemu se obecně říká „volné moře“.

Minimálně od 17. století byla na mezinárodní vody uplatňována koncepce „svobodného moře“ – byly totiž považovány za přístupné pro všechny státy a za majetek nikoho. Nicméně v posledních třiceti letech jsme svědky rychlého a dalekosáhlého vývoje mořského práva, který je podněcován procesem spojeným s Úmluvou Organizace spojených národů o mořském právu (UNCLOS), která byla formálně přijata v roce 1982 a vstoupila v platnost v roce 1994.

Úmluva UNCLOS stanovila právo států rozšířit své výlučné ekonomické zóny až na 200 námořních mil od základní linie a podmiňuje svobodný rybolov na volném moři ochotou každého státu spolupracovat s dalšími dotčenými státy na zajištění zachování a řádného řízení dotčených populací ryb. Úmluva UNCLOS svěřila odpovědnost za praktické provedení tohoto cíle regionálním organizacím pro řízení rybolovu (RFMO). V roce 1995 následovalo přijetí Dohody OSN o rybolovných zdrojích (UNFSA), která stanovila zásadu obezřetnosti jako základ řízení rybolovu na volném moři a ustanovení o vzájemné kontrole států provozujících rybolov.

Úmluvou UNCLOS nebyly vytvořeny regionální organizace pro řízení rybolovu, ty byly zřízeny bezprostředně po druhé světové válce na základě přímých jednání mezi jednotli-

Ochrana citlivých stanovišť

EU má za to, že regionální organizace pro řízení rybolovu mohou být mocným nástrojem ochrany životního prostředí i řízení udržitelného rybolovu. Dobrým příkladem jsou opatření přijatá jednomyslně Všeobecnou komisí rybolovu pro Středomoří v lednu 2005 na ochranu tří vysoce citlivých hlubinných stanovišť, která leží mimo vnitrostátní soudní pravomoci.

Díky těmto opatřením jsou dotyčná území nyní uzavřena pro ty druhy rybolovu, které mohou představovat hrozbu pro stanoviště, jež se v nich nacházejí. Jedná se o hlubinné korálové útesy v Jónském moři u Capo Santa Maria di Leuca v Itálii, které jsou domovem jedinečné kolonie korálu *Lophelia pertusa*, o studené vývěry uhlovodíků severně od delty Nilu, které představují jedinečný ekosystém založený na chemické syntéze,

a o podmořskou horu Eratosthemes nacházející se jižně od Kypru, která je domovem řady vzácných druhů korálů.

Tento návrh předložila Evropská unie na základě prvotního návrhu Světového fondu na ochranu přírody (WWF), který schválil vědecký poradní výbor Všeobecné komise rybolovu pro Středomoří. To ukazuje, jak může mezinárodní společenství, včetně zúčastněných subjektů a občanské společnosti, spolupracovat prostřednictvím regionálních organizací pro řízení rybolovu na ochraně citlivého prostředí před poškozením způsobeným rybolovem. EU bude nadále aktivně pracovat na posílení stávajících regionálních organizací pro řízení rybolovu a podpoří vytvoření regionálních organizací pro řízení rybolovu v oblastech volného moře, kde ještě neexistují.

vými státy. Jejich poslání a postupy byly stanoveny dlouho před vznikem úmluvy UNCLOS i dohody UNFSA. Ačkoli se vyvíjí podle stanovených požadavků a nového právního kontextu, v němž působí, nejsou ani dnes žádné dvě regionální organizace pro řízení rybolovu stejné. Objevuje se však společná kultura a společné normy pro správu a regulaci. Hlavním činitelem v tomto procesu je EU. Velké zeměpisné rozpětí evropského zámořského loďstva znamená, že EU je jedním z mála subjektů, které jsou

členy téměř všech velkých regionálních organizací pro řízení rybolovu na světě.

Regionální organizace pro řízení rybolovu mají mnoho kritiků. Pro někoho jsou to autoritářské orgány, které porušují právo vnitrozemských států na svobodné moře, pro jiné jsou to slabé a neúčinné organizace, jejichž konsenzuální způsob rozhodování je vystavuje politické manipulaci a blokovacím manévřům, jež jim znemožňují činit odpovídající kroky v oblasti řízení rybolovu, jímž jsou pověřeny.

I když Komise uznává, že regionální organizace pro řízení rybolovu v současném stavu možná nejsou dokonalé, věří přesto, že se mohou – a měly by se – zdokonalit. Navíc jsou to jediné orgány, které mají zákonné oprávnění regulovat a kontrolovat rybolov na volném moři v zájmu všeobecného prospěchu. EU chce tedy s nimi a jejich prostřednictvím pracovat tak, že je zplnomocní jako účinné nástroje řízení udržitelného rybolovu založeného na preventivním přístupu. V posledních letech se v tomto směru hodně pokročilo a několik regionálních organizací pro řízení rybolovu, v nichž je EU klíčovým činitelem, přijalo nejmodernější opatření jak pro ochranu, tak pro kontrolu.

Jedním z hlavních problémů spojených s rybolovem na volném moři je nezákonný, nehlášený a neregulovaný rybolov. Regionální organizace pro řízení rybolovu jsou dobrovolné a jejich pravidla jsou sice závazná, ale jsou závazná pouze pro ty subjekty, které jsou jejich členy. Kontrolovat rybolov na otevřeném moři tisíce mil od pobřeží je velmi obtížné a příliš nákladné. Situace je o to složitější, že oprávnění zahájit řízení proti plavidlu, u něhož bylo zjištěno porušení pravidel rybolovu, má pouze stát vlajky, pod níž dané plavidlo pluje, a některé státy si učinily výnosný obchod z poskytování bezpečného útočiště před mezinárodním právem nelegálním subjektům.

V současnosti existuje nebo právě vzniká 17 regionálních organizací pro řízení rybolovu, jež společně spravují některá z nejbohatších hlubinných rybolovných oblastí ve světě. Avšak ne všechny mezinárodní vody mají rybolovná pravidla a předpisy, které mohou být porušeny. A dokonce i v těch oblastech, kde existují regionální organizace pro řízení rybolovu, nejsou všechny populace ryb regulovány: některé organizace pro řízení rybolovu se specializují na určité druhy ryb (tuňáky, lososy), jiné mají nedostatek vědeckých i administrativních kapacit na to, aby mohly vydat předpisy týkající se jiných než komerčně nejceněnějších populací ryb.

Nezákonný, nehlášený a neregulovaný rybolov je obrovský obchod. Nedávné odhady ukazují, že celkový obrat nezákonného, nehlášeného a neregulovaného rybolovu je 10 miliard EUR, což z něj činí jednoho z největších producentů ryb ve světě. Nezákonný, nehlášený a neregulovaný rybolov je tedy velkým problémem pro EU, představující největší trh s rybami na světě. Podle umírněných odhadů činí dovoz nezákonného, nehlášeného a neregulovaného rybolovu do EU 1,1 miliard EUR. To vše jsou ztracené peníze pro poctivé rybáře, kteří dodržují pravidla. A nezákonný, nehlášený a neregulovaný

rybolov není jen ekonomickým problémem, je to i ekologická katastrofa. Pravidla v rámci nezákonného, nehlášeného a neregulovaného rybolovu nedodržují žádná pravidla a často ani žádnou etiku, vědomě se zaměřují na nadměrně využívané populace ryb (které jsou často nevhodnější) a běžně používají destruktivní metody rybolovu bez obav z trestu. Zisky mohou být tak vysoké, že největší operace nezákonného, nehlášeného a neregulovaného rybolovu jsou kriminální organizace, jejichž rozsah a bezohlednost lze srovnávat s obchodem s narkotiky.

V posledních letech začalo mnoho regionálních organizací pro řízení rybolovu problém nezákonného, nehlášeného a neregulovaného rybolovu řešit. EU hraje v této činnosti vedoucí úlohu. V roce 2007 jsme přijali nový a komplexní přístup k vymýcení nezákonného, nehlášeného a neregulovaného rybolovu. Cílem tohoto souboru opatření je uzavřít trh EU pro pirátské rybáře, zavést systémy, které se zaměřují nejen na kontroly na moři a v rybářských přístavech, ale provádějí skutečnou kontrolu v celém zásobovacím řetězci, tedy ze sítě až na talíř. Můžeme-li zabránit vstupu pirátů na naše trhy, můžeme je tak zasáhnout na nejbolestivějším místě: v jejich peněžence.

Nezákonný, nehlášený a neregulovaný rybolov je hrozbou nejen pro populace ryb, ale z širšího hlediska i pro biologickou rozmanitost. Většinu volného moře tvoří hluboké vody, které byly až donedávna téměř nevyužity. Vědci se však nyní snaží lépe prozkoumat život několik tisíc metrů pod hladinou. I když stále ještě zbývá mnoho práce, již nyní je jasné, že na mořském dně je život mnohem rozmanitější, než se dříve předpokládalo.

Tento objev podnítl vznik obav z dopadu destruktivních metod rybolovu na citlivá stanoviště na volném moři. Při nedávných výzkumech vyšlo rovněž najevo, že biologická rozmanitost hlubokých vod není rovnoměrná. Je spíše soustředěna do určitých „ohnisek biologické rozmanitosti“, kde jsou místní podmínky zvláště příznivé pro rozmnožování různorodých forem života. Takové útvary jako koráli ve studených vodách, podmořské hory a hlubinné průduchy fungují jako koncentrátoři živin a vytvářejí základnu pro složité ekosystémy omezené na jednu lokalitu.

Víme, že taková ohniska existují. Nevíme ovšem, kde se nacházejí. A často to zjistíme až příliš pozdě, až když je již většina života, který se v nich rozvíjí, zničena. To je skutečná tragédie, zejména proto, že mnoho klíčových populací žijících v takových hloubkách vykazuje velmi nízkou míru růstu a repro-

dukce. Může trvat celá desetiletí, ne-li staletí, než vznikne korálový útes ve studených vodách, a pak může být zničen během pouhých několika hodin.

V prosinci 2006 přijalo Valné shromáždění OSN usnesení vyzývající všechny státy, aby jednaly samostatně, ve vzájemné spolupráci a prostřednictvím regionálních organizací pro řízení rybolovu, jichž jsou členy, a podpořily skutečně omezitelný přístup k destruktivním metodám rybolovu na volném moři. Pro tento přístup je klíčové vyžadování posouzení dopadu na životní prostředí před vydáním povolení k jakémukoli hlubinnému rybolovu, a povinnost plavidel, která nepředvídaně narazí na citlivé ekosystémy tam, kde dříve nebyly žádné takové systémy zjištěny, okamžitě se přesunout a informovat o takovém místě příslušné orgány. V oblastech, kde není žádná regionální organizace pro řízení rybolovu a ani se v nejbližší budoucnosti neplánuje, vyzvala OSN rovněž vlajkové státy, aby přijaly příslušná opatření a zavedly postupy pro svá vlastní plavidla, aby bylo zřejmé, že omezitelný přístup je dodržován. EU hrála klíčovou úlohu v prosazení tohoto usnesení ve Valném shromáždění OSN, a v roce 2008 přijala Rada ministrů pro rybolov v souladu se směrnicemi OSN opatření na řízení činnosti plavidel EU rybařících v mezinárodních vodách, kde nepůsobí žádná regionální organizace pro řízení rybolovu ani neplatí mnohostranná dočasná opatření.

Na úrovni regionálních organizací pro řízení rybolovu hraje EU nyní vedoucí úlohu v rozvoji opatření a systémů, které mají reagovat na tento problém. Nedávno podpořila opatření v Organizaci pro rybolov v severozápadním Atlantiku a v Organizaci pro rybolov v severovýchodním Atlantiku na zakázání rybolovu v oblastech citlivých hlubinných mořských ekosystémů, zejména systémů spojených s podmořskými horami. Před nedávnem rovněž navrhla další opatření v Organizaci pro rybolov v severozápadním Atlantiku zaměřená na prevenci poškození v důsledku rybolovných činností v oblastech, které ještě nebyly využívány.

Naše současné snahy o odmítání rybích produktů pocházejících z nezákonného, nehlášeného a neregulovaného rybolovu směřují k zastavení destruktivních metod rybolovu dříve, než mohou způsobit nenapravitelné škody, a ukazují odhodlání EU stát se vedoucí silou v úsilí o udržitelnost mezinárodního rybolovu. Společná rybářská politika se nezabývá pouze ochranou populací ryb ve vodách EU. Jejím cílem je zajistit, aby evropští rybáři patřili k těm nejzodpovědnějším na světě, a to všude, kde rybaří, a pod jakoukoli vlajkou.

Akvakultura v EU

Chov ryb je prastará činnost. První známé příklady z Číny sahají až do období 2 500 let před naším letopočtem. V Evropě se ryby chované v rybnících staly běžným zdrojem potravy ve středověku, kdy volně chycené ryby byly ve vnitrozemí vzácné a drahé, a tento trend pokračoval až do 19. století.

Dnes hraje akvakultura významnou úlohu v celosvětové nabídce ryb díky rozvoji chovných a zpracovatelských technologií. Podle odhadů FAO je lidská spotřeba ryb pokryta ze 47 % rybami z akvakultury. Úlovky volně chycených ryb se v 80. letech ustálily, ale v rozmezí let 1973 až 2003 se celosvětová spotřeba ryb zdvojnásobila. Hlavním zdrojem těchto zvýšených dodávek jsou sladkovodní ryby, měkkýši a koryši, kteří se hodí k chovu. V letech 2000 až 2005 se celosvětová produkce akvakultury zvýšila o třetinu,

a to z velké části díky velkému nárůstu v Asii a v Jižní Americe.

Vzhledem k tomu, že v následujících desetiletích se zvýší celosvětový počet obyvatel a životní úroveň se bude zvyšovat, bude narůstat poptávka po rybách. Možnosti volného lovu ryb jsou již plně využity, takže většina nové poptávky bude pokryta z akvakultury. Musíme zároveň zajistit, aby odvětví akvakultury bylo skutečně udržitelné.

Odvětví akvakultury EU je významným činitelem se stávajícím obratem zhruba 2,9 miliard EUR, vytvářejícím přibližně 65 000 pracovních míst. Nepodílelo se však na průmyslovém rozmachu přelomu tisíciletí, neboť produkce EU je od roku 2000 víceméně stabilní (přibližně 1,3 milionů tun ročně v roce 2005).

Evropa má v akvakultuře řadu důležitých silných stránek. Jsme vůdčí silou v technologii a ve výzkumu, máme silnou podnikatelskou základnu s vysokou úrovní vzdělání a naše klima je vhodné pro mnoho druhů, které spotřebitelé žádají nejvíce. Naši snad největší výhodou jsou přísné normy kvality stanovené proto, abychom zajistili, že produkty akvakultury budou vhodné pro lidskou spotřebu, vyhovující pro prostředí, v němž se produkují, a budou respektovat zdraví samotných živočichů.

Tyto silné stránky s sebou však nesou problémy. Vysoká úroveň nevyhnutelně znamená vyšší náklady a ztěžuje našim chovatelům ryb konkurenceschopnost jak na domácích, tak na zahraničních trzích. Zvyšování nároků na pobřežní i vnitrozemské životní prostředí vede k větší konkurenci, pokud jde o prostor,

s jinými činnostmi, včetně bydlení a cestovního ruchu. A příležitostné problémy s pověstí, i když jsou nepodložené, nadále zabraňují tomu, aby toto odvětví plně využilo přísné normy, které stanovilo pro veřejné zdraví i pro zdraví zvířat.

Zatímco hnací sílu rozvoje akvakultury lze nalézt spíše na vnitrostátní nebo místní úrovni, EU hraje stále významnou úlohu při vytváření rámce pro udržitelný rozvoj odvětví, který zajistí stejné podmínky pro podnikatele a poskytne pevnou základnu pro důvěru spotřebitelů.

Od roku 2002, kdy Komise přijala strategii pro udržitelný rozvoj evropské akvakultury, došlo k mnohým změnám a většina tehdy stanovených opatření se nyní uskutečňuje. Evropský rybářský fond stanovil udržitelnou

akvakulturu jednou ze svých priorit. Sedmý rámcový program pro výzkum bude i nadále poskytovat významnou podporu výzkumu v této oblasti a naváže na částku 80 milionů EUR, která byla určena na podporu výzkumu akvakultury v rámci předchozího programu. Metody prostorového plánování, jako je integrované řízení pobřežní zóny, jsou jednou z prioritních iniciativ, jejichž možnosti se posuzují jako součást evropské námořní politiky. A řada konkrétních návrhů právních předpisů týkajících se například označování produktů akvakultury jako bioprodukty nebo podmínek pro zavádění cizokrajných druhů do EU byla v nedávné době přijata nebo se v současné době dokončuje.

Žádná z těchto iniciativ však není schopna odvrátit stagnaci, která postihla toto odvětví. Řada problémů zjištěných v roce 2002 nadále

velmi reálně existuje a situace na trhu se rychle vyvíjí. Proto v době, kdy tato brožura šla do tisku, připravovala Komise novou strategii pro akvakulturu v EU založenou na rok trvajících konzultacích se zúčastněnými subjekty. Zatímco hnací sílu rozvoje akvakultury lze nutně nalézt na regionální nebo vnitrostátní úrovni, Komise je i nadále přesvědčena, že společná tvorba politiky na úrovni EU může pomoci uvolnit potenciál odvětví při pokračující podpoře nejvyšších standardů udržitelnosti životního prostředí, veřejného zdraví a dobrých životních podmínek zvířat.

© Lionel Pageul

Zvyšování kvality vody v akvakultuře EU

Vzhledem k tomu, že evropské odvětví akvakultury čelí vzrůstající konkurenci zemí mimo EU, zejména z Asie a Jižní Ameriky, je úloha výzkumu a vývoje pro zvyšování hodnoty stále důležitější. Pokud má chov sladkovodních ryb dosáhnout své plné výrobní kapacity, je závislý na vysoce kvalitní kontrole vody.

Projekt Fishtankrecirc sdružuje 8 partnerů v Rakousku a v Belgii a vyvíjí systém úpravy vody založený na technice elektrokoagulace pro zvýšení účinnosti recirkulace vody. Elektrokoagulace je rentabilní metoda čištění vody, kterou je možno odstranit organické částice, fosfáty, nitráty, čpavek a rozpustné organické látky, a tím se zvýší intenzita recirkulace a ryby dosáhnou maximálního růstu. Výsledkem bude systém úpravy fungující tak, aby reagoval na specifické problémy evropské akvakultury, včetně nedostatku vodních zdrojů, rizika poškození životního prostředí a požadavku spotřebitelů na záruku zdravotní nezávadnosti a kvality. Jeho hlavní výhodou ve srovnání s tradičními metodami filtrace je kromě prostorové nenáročnosti a rentability i skutečnost, že bude pracovat bez přestávek na údržbu a měl by být méně náchylný k poruchám.

Prostřednictvím 6. rámcového programu přispěla EU částkou vyšší než 650 000 EUR na tento dvouletý výzkumný projekt, který zahrnuje nejen technickou inovaci, ale i základní výzkum v oblasti životního prostředí akvakultury a elektrochemických procesů používaných v elektrokoagulaci. To umožnilo vybudovat pilotní systém v celém rozsahu, který byl instalován a testován ve dvou velmi odlišných prostředích v Norsku a v Řecku. Nyní pokračuje práce na dalším vývojovém stupni, který snad povede k systému připravenému pro tržní podmínky.

Takový výzkum, který není dostatečně svázán s trhem, aby přilákal komerční investice, ale který může mít v případě úspěchu velmi reálné dopady na konkurenceschopnost odvětví, ilustruje význam úlohy, kterou může hrát financování z rámcového programu EU při podpoře budoucnosti odvětví akvakultury.

(Více podrobností o 6. rámcovém programu naleznete v přehledu údajů o výzkumu v oblasti rybolovu.)

Podpora odvětví v období transformace

Evropské odvětví rybolovu má před sebou velké možnosti. Čelí ovšem i velkým problémům, neboť se snaží nově definovat samo sebe pro budoucnost, problémům, které se dále prohlubují v důsledku dramatického růstu cen pohonných hmot v posledních několika letech.

Přizpůsobení kapacity a intenzity rybolovu skutečnému možnému výnosu z populací ryb, změna orientace činnosti loďstva na činnosti méně náročné na pohonné hmoty, udržitelnější způsoby rybolovu, snaha zpracovatelského průmyslu a marketingu zvýšit hodnotu v celém řetězci, rozvoj udržitelných činností v oblasti akvakultury, které by vyhovovaly zvyšující se poptávce, zachování sociální struktury a oživení hospodářství pobřežních společenství, jež jsou závislá na rybolovu – úspěch ve všech těchto oblastech bude vyžadovat velké změny v organizaci odvětví. Období přizpůsobování je nevyhnutelné. A v některých případech mohou být cenou za udržitelnou a rentabilní budoucnost dočasné problémy. Některé části odvětví, některé rybolovné podniky, jsou již teď na pokraji zhroutilí.

Zapojení rybářů do řízení jejich vlastního pobřeží

Ve východní části Korsiky byla dlouho středem pozornosti rybářů laguna Biguglia. Tento jedenáctikilometrový pruh slané vody, oddělený od moře pouze úzkým lidem, poskytuje mimořádné podmínky pro tření, což se postupně stalo základem místního vzkvétajícího průmyslu. V posledních letech však mnoho rybích populací typických pro místní rybolov začalo upadat. Týká se to zejména humra severského, nejdůležitějšího druhu pro místní rybolov.

Pro nápravu této situace zahájil místní rybolovný průmysl, zastoupený Regionálním výborem pro mořský rybolov a akvakulturu, projekt na rozšíření přirozeného stanoviště, na němž závisí rybolov, vytvořením řady umělých pobřežních útesů. Po dlouhém období výzkumu a příprav jsou útesy nyní připraveny a v nejbližší době budou potopeny do moře naproti laguně. Cílem je

poskytnout podpůrné prostředí, v němž se může potěr (velmi mladé ryby mající stále ještě vaječný vak) vyvíjet až do dospělosti.

Aby šance na úspěch byla co možná největší, bude uzavřeno území v šířce jedné námořní míle okolo každého útesu nejen pro rybáře, ale i pro všechny formy lovní dopravy. Regionální výbor pro mořský rybolov a akvakulturu doufá, že útesy pomohou nejen obnovit mnoho klíčových populací ryb v ekosystému Biguglia, ale že přinesou i změnu v postoji místních rybářů. Mluvíci uvedl: „Tyto první útesy podpoří odvětví rybolovu, aby se skutečně zapojilo do řízení pobřeží, na kterém je závislé.“

Celkové náklady na první etapu projektu jsou 300 000 EUR, z nichž polovinu poskytl FNOR a druhou polovinu korsická agentura životního prostředí a regionální rada Horní Korsiky.

Solidarita mezi národy a společenstvími byla ústředním bodem evropského projektu již od podpisu Římské smlouvy v roce 1957. Pro řešení takových problémů, před jakými stojí evropské odvětví rybolovu, připravila EU řadu programů známých jako strukturální fondy. „Strukturami“ se zde rozumí základní vybavení nebo „provoz“ zajišťující výrobu, zpracování a prodej zboží na trhu. Všechny čtyři existující fondy se používají jako podpora při zavádění určitých evropských politik, zejména formou pomoci při kapitálovém investování, které připravuje subjekty na to, aby se vyrovnaly s novými problémy. Jejich cílem je tak povzbuzovat rozvoj zaostávajících regionů a podporovat modernizaci těch hospodářských odvětví, jež stojí před nutností zásadní změny.

Od roku 1995 existoval specifický strukturální fond věnovaný rybolovu. Finanční nástroj pro orientaci rybolovu (FNOR) byl funkční do konce roku 2006, a přestože byl v některých oblastech nesporně úspěšný, v jiných oblastech byly jeho výsledky rozporné. Některé priority financování, jako akvakultura nebo hospodářská diverzifikace pobřežních společenství, zaznamenaly jen malý pokrok, zatímco u jiných se zdá, že jsou vzájemně v rozporu, jako například podpora omezování intenzity a kapacity rybolovu na jedné straně a pomoc při modernizaci a obnově starších částí evropského loďstva na straně druhé. Přestože byly na zvýšení konkurenceschopnosti a udržitelnosti odvětví vynaloženy miliardy eur, v důsledku složitých postupů a vzájemně si odporujících priorit politiky byla tato investice méně účinná, než by měla být.

Bylo proto rozhodnuto, že místo prodloužení existence nástroje FNOR by měl být zaveden nový nástroj financování. Výsledkem je Evropský rybářský fond (ERF), který je účinný od 1. ledna 2007. ERF je koncipován tak, aby jeho řízení a zavádění bylo snadnější než v případě FNOR. Jeho struktura je taková, aby vyhovoval potřebám rozšířené EU, která má nyní 27 členů. Kromě toho je ušit na míru tak, aby podporoval hlavní zásady, jež jsou základem společné rybářské politiky v souladu se základním nařízením z roku 2002. Bude tak skutečným a účinným nástrojem pro dosažení udržitelnosti životního prostředí, společnosti a hospodářství.

ERF bude zpočátku fungovat po dobu sedmi let s celkovým rozpočtem 3,8 miliard EUR. Hlavními prioritami činnosti je:

Společné řízení rybolovu v jedinečném prostředí

V roce 2004 vyzval švédský výbor pro rybolov jednotlivé skupiny k účasti na pilotní studii týkající se místního společného řízení rybolovu. Mezi vybranými iniciativami byla místní pobočka švédského sdružení rybářů v severním Bohuslānu.

Oblast severního Bohuslānu je jedinečným mořským prostředím ve Švédsku. Nachází se u fjordu Koster, jehož biologická rozmanitost je nesrovnatelná s jakýmkoli jiným místem na pobřeží. Místním rybářům však dělaly starosti plány na vytvoření národního parku v okolí fjordu a dopad, který by to mohlo mít na jejich obživu.

V souvislosti s iniciativou na společné řízení vypracovali plán řízení pro toto území, v němž se snaží o vyvážení zájmů

tak, že rybolov bude udržitelný jak z environmentálního, tak z ekonomického hlediska. Návrh na národní mořský park nyní výslovně uvádí, že rybolov v parku je udržitelnou činností. Budoucnost rybolovu je tak zachráněna.

Několik projektů vedených touto pobočkou od té doby získalo finanční prostředky z FNOR. Řadě rybářů tak bylo umožněno absolvovat školení ze základů mořské ekologie ve výzkumné mořské laboratoři v Tjárnö. Rybáři postupně připravili vlastní kurzy pro místní rozhodující orgány a pro další zúčastněné subjekty, v nichž podrobně vysvětlují různé formy rybolovu, jež se v této oblasti používají. Další projekty zahrnují ovládání nových typů rybolovných zařízení a vývoj systému řízení a shody s požadavky na podávání informací o úlovcích.

- pomoci loďstvu přizpůsobit rybolovnou kapacitu a intenzitu dostupným zdrojům ryb;
- podporovat akvakulturu, vnitrozemský rybolov, zpracovávání produktů rybolovu a akvakultury a jejich uvádění na trh;
- pomoci organizacím, které zastupují kolektivní zájmy odvětví;
- udržitelný rozvoj oblastí závislých na rybolovu;
- technická pomoc členským státům při usnadnění čerpání pomoci.

Členské státy se na základě národního strategického plánu samy rozhodnou, jak rozdělí finanční prostředky mezi tyto různé priority. Tyto plány jsou vypracovávány v úzké spolupráci s Komisí, aby bylo zajištěno, že jsou v souladu s prioritami fondu. Poté jsou přeneseny do operačních programů, jež před jejich prováděním schvaluje Komise.

Mnohá opatření finančního nástroje pro orientaci rybolovu budou existovat i v rámci ERF. Nový fond však v reakci na měnící se potřeby odvětví zavádí i řadu inovativních mechanismů. To se týká opatření doprovázejících provádění plánů obnovy a podporujících selektivnější metody rybolovu a financování místních strategií udržitelného rozvoje rybolovných oblastí. Nový fond nabízí větší pomoc pro vnitrozemský rybolov a akvakulturu šetrnou k životnímu prostředí. Členské státy

budou kromě toho moci využívat jednodušší prováděcí pravidla a větší pružnost při uplatňování kritérií způsobilosti tak, že je budou moci snadněji přizpůsobovat potřebám svého vnitrostátního průmyslu. Veškerá pomoc bude směřována prostřednictvím jediného národního programu ERF, na rozdíl od minulosti, kdy existovalo mnoho různých programů.

Jak bylo uvedeno výše (v kapitole 8), v červenci 2008 přijala Rada řadu dočasných odchylek od pravidel ERF, která navrhla Komise a která byla určena k posílení a usnadnění nezbytné restrukturalizace loďstva EU jako reakce na „krizi v oblasti pohonných hmot“.

Jak v rámci tohoto dočasného režimu, tak mimo něj bude ERF poskytovat cílenou, transparentní a pružnou podporu odvětví rybolovu a rybářským společenstvím a pomůže jim dosáhnout našeho společného cíle, jímž je skutečně udržitelný rybolov.

Koncový produkt: výrobci, zpracovatelé, spotřebitelé

Když většina lidí přemýšlí o společné rybářské politice, přemýšlí o odvětví lovu ryb nebo možná o akvakultuře. Někteří si ji spojí s širšími otázkami životního prostředí. Někteří se zaměří na společenské a hospodářské problémy pobřežních společenství. Ale v každém případě je jejich základní představa o evropském rybolovném průmyslu představou o odvětví, které vytahuje ryby z vody, aby je prodalo spotřebitelům.

V tomto obrázku chybí velká část odvětví, která ve skutečnosti představuje největší část hodnotového řetězce a která hraje zásadní úlohu v přeměně syrových ryb nejen na výživnou stravu, ale i na zdroj blahobytu a pracovních míst pro EU a její občany.

Toto opomenutí však znamená nedostatek ve vnímání. Od samého počátku se společná rybářská politika nezabývá pouze rybolovem, ale i tím, jak se ryby zpracovávají a prodávají. Úplně prvním opatřením zavedeným jako součást něčeho, co se mělo později stát společnou rybářskou politikou, bylo totiž zřízení společné organizace trhu v roce 1970.

Organizace s cílem maximalizovat hodnotu

Organizace producentů jsou obvykle spojeny s intervenčními mechanismy, které poskytují rybářům náhradu za to, že stáhli výrobek z trhu v době, kdy ceny klesnou pod určitou referenční úroveň. Hlavním úkolem organizací producentů je dnes však vytváření a zavádění komplexních operačních programů pro rybolovné podniky, v nichž jejich členové pracují.

Tyto operační programy se skládají z řady prvků, včetně marketingové strategie a plánu úlovků. Program musí být oznámen vnitrostátním orgánům do sedmi týdnů od zahájení rybolovné sezóny. Hlavním účelem marketingové strategie a plánu úlovků je maximalizovat hodnotu úlovku jak tím, že se intenzita rybolovu rovnoměrně rozloží v průběhu roku, aby nedošlo k přesycení trhu, tak nasměrováním úsilí členů na takové činnosti, které mohou přinést největší

výnos. Plán úlovků může zahrnovat taková opatření, jako jsou sezónní omezení úlovků a minimální velikost. Operační programy mohou rovněž zahrnovat zvláštní opatření na podporu prodeje druhů, které se tradičně prodávají obtížně, a interní pokuty, které mohou být použity k zajištění toho, aby členové skutečně plnili program.

Organizace producentů jsou rovněž aktivně zapojeny do činností, jejichž cílem je zlepšit kvalitu výrobků jejich členů, například omezením manipulace ve výrobním řetězci nebo zkrácením doby, po kterou jsou ryby uchovávány na palubě mezi výlovem a vyloděním.

Jak plány na zlepšení kvality, tak operační programy mohou obdržet pomoc od evropského rybářského fondu v počáteční zřizovací etapě.

Rybolov se podstatně odlišuje od většiny ostatních odvětví, neboť jeho základem je konečný, i když obnovitelný, přírodní zdroj, jehož vydatnost nekolísá jednoduše v řádu let, ale může se měnit z jedné sezóny na druhou, a dokonce i z jednoho měsíce na další. Klíčová opatření zavedená společnou organizací trhu uznávají zvláštní podmínky, které platí, když se pracuje s „divokými“ a nevypočitatelnými přírodními zdroji. Byla vytvořena tak, aby pomáhala vyrovnávat kolísání cen a dodávek způsobené faktory mimo kontrolu odvětví, jež by představovaly trest pro výrobce i spotřebitele a způsobovaly by významné narušení zpracovatelského průmyslu.

Hlavními nástroji stanovenými společnou organizací trhu jsou:

- společné marketingové normy, které usnadňují vytváření a fungování vnitřního trhu EU s rybami a produkty rybolovu;
- organizace producentů, jež sdružují rybáře s cílem řídit rybolovné možnosti v průběhu sezóny a stabilizovat ceny při prvním prodeji;
- fondy pro podporu trhu, jež mohou zasáhnout a poskytnout rybářům, kteří pracují v rámci organizací producentů, náhradu v případě, že ceny klesnou pod určitou úroveň i přes jejich nejlepší snahu řídit zásoby;
- autonomní celní kvóty, které usnadňují dostupnost surovin ze třetích zemí pro zpracovatelský průmysl v době, kdy výroba v EU hrozí nedostatek.

Obchod s rybami v globalizovaném světě

V začátcích společné rybářské politiky rozhodovala o obchodní politice v oblasti obchodu s rybami EU sama. Od zahájení procesu WTO se však obchodní politika a sazby ve všech hospodářských odvětvích vyjednávají mnohostranně na nejvyšší mezinárodní úrovni.

EU je plně zapojena do procesu WTO, který může přinést mnoho výhod přesahujících výhody spojené s rozšiřováním volného obchodu. Mezinárodní konsenzus o pravidlech původu může například značně usnadnit obchod s rybami EU i jejím partnerům v době,

kdy globalizace stále více znesnadňuje zjistit, odkud přesně daný výrobek pochází.

Diskuse o dotacích, která měla takový význam během kola jednání v Dohá, je pouze součástí většího kontextu. I když je ještě příliš brzy odhadovat, kam může vést neúspěch jednání v Dohá, je jasné, že otevírá široké perspektivy k budoucím jednáním. Komise i nadále pokračuje v práci směřující k dosažení pozitivních výsledků pro odvětví rybolovu EU a k podpoře udržitelného rybolovu po celém světě.

Zpočátku se společná organizace trhu zaměřovala na zajištění vyvážené ceny ryb, což zabezpečovalo poctivý obchod jak pro rybáře, tak pro spotřebitele. V průběhu let se však vyvažování nabídky a poptávky postupně stalo ekologickou i ekonomickou otázkou. V tomto smyslu pravděpodobně společná organizace trhu předběhla svou dobu, neboť spravedlivá cena za ryby je neodmyslitelně nástrojem udržitelnosti. Nízké ceny, zejména v době vysokých nákladů, jsou jedním z hlavních faktorů vedoucích v krátkodobé perspektivě k nadměrnému rybolovu.

Společná organizace trhu se od roku 1977 pravidelně reformuje tak, aby byla přizpůsobena každému následujícímu kroku směřujícímu k rozšíření Evropské unie a aby zdokonalila využívání tržních opatření tak, aby podporovala skutečně udržitelné evropské odvětví rybolovu. Intervenční mechanismy vytvořené před 30 lety nejsou jednoduše stahovány z trhu a stále více se používají při skladování ryb. Procento ryb skladovaných za účelem pozdějšího zavedení na trh v době, kdy ceny stoupnou, se zvýšilo ze 30 % v 80. letech na 70 % a bude se dále zvyšovat. To je posun, který má jak ekonomický, tak ekologický význam. Organizace producentů se zároveň již nesoustředí jen na poskytování intervenční pomoci svým členům, ale spíše na vytváření a zavádění komplexních operačních programů rybolovu tak, aby se maximalizovalo odpovědné řízení jeho zdrojů. Finanční a ekologická odpovědnost jdou ruku v ruce.

Organizace producentů hrají rovněž významnou úlohu při usnadňování práce zpracovatelského průmyslu tím, že představují pravidelnější zdroj domácích dodávek. Nicméně i při nejlepší vůli nemohou nahradit schodek v zásobování zpracovatelského odvětví. Dnes je 60 % syrových ryb, které využívá zpracovatelský průmysl v EU, dováženo ze třetích zemí. A u některých druhů v určitých obdobích je to až 100 %.

Společná organizace trhu zahrnuje rovněž opatření, která se pokoušejí zabezpečit stabilnější a předvídatelnější dodávky této klíčové suroviny. Jedním z hlavních nástrojů,

jež může za tímto účelem EU používat, jsou takzvané autonomní celní kvóty. Cílem autonomních celních kvót je rozšířit přístup zpracovatelů z EU k rybám ze třetích zemí snížením celních sazeb na dovoz určitých produktů, jichž má domácí výroba nedostatek. Tyto celní sazby mají představovat vyvážené pobídky, které upřednostňují produkci EU tam, kde existuje, a zajišťují, že evropský zpracovatelský průmysl není nespravedlivě penalizován, pokud musí soupeřit o vstup na světový trh.

Společná organizace trhu usiluje o podporu výrobců a zpracovatelů, kteří čelí nestálosti, jež je vlastní každému odvětví závislému na vývoji složitých přírodních systémů. Neopomíná však ani požadavky spotřebitelů. Tak je tomu nejen s její snahou zabezpečit vyváženou cenu, která je spravedlivá pro všechny zúčastněné subjekty, ale i v případě stanovování standardů a tržních norem.

Jedním z historicky prvních úkolů společné organizace trhu bylo vytvoření společných marketingových norem pro rodící se jednotný trh s evropskými rybími výrobky. To znamenalo zajistit, aby popisy výrobků, co se týče kvality, třídy, balení a značení, byly ve všech členských státech stejné.

Dnes představuje výsledovatelnost jeden z nejdůležitějších příspěvků společné rybářské politiky, takže spotřebitelé vědí, co kupují, a mohou si být jisti, že za to platí úměrnou cenu. Lidé chtějí vědět, že ryby, které jedí, jsou zdravé a že se k nim dostaly prostřednictvím řetězce, který dodržuje správné hygienické normy a normy čerstvosti. Chtějí vědět, že ryby byly uloveny v rámci kvóty, že nepříspěly k možnému zhroucení křehké rybí populace a nepocházejí z obchodování na černém trhu nebo nelegálního rybolovu. Často chtějí přesně vědět, odkud pocházejí, zda byly uloveny volně nebo byly chovány, a pokud byly uloveny volně, jaká rybolovná technika byla použita. V případě, že kolem některých rybolovných technik panují obavy související s životním prostředím, chtějí být ujištěni, že ryby, které jedí, splňují jejich osobní ekologické a etické normy.

Existuje mnoho způsobů značení, jež lze použít tak, aby poskytovaly tyto druhy informací. Nové nařízení pro boj proti nezákonnému, nehlášenému a neregulovanému rybolovu stanoví jeden typ výsledovatelnosti, který zajistí, že všechny ryby prodávané v EU jsou loveny legálně plavidly s odpovídajícími povoleními k rybolovu a kvótami. Jiným, velmi odlišným přístupem je „ekologické značení“, k němuž Komise uzavřela veřejnou konzultaci v roce 2007. Přestože je však EU přesvědčena o hodnotě ekologického značení pro některé specifické segmenty trhu, existuje i nutnost větší transparentnosti ve způsobu, jakým odvětví rybolovu prezentuje a dodává všechny výrobky spotřebitelům. Neboť spotřebitelé mají právo obavy o udržitelnost odvětví rybolovu obecně. Chtějí vědět nejen to, že zde existuje část rybích výrobků, které mohou jíst s čistým svědomím, ale že všechny ryby, jež vidí v supermarketu, jsou tam tak říkajíc oprávněně.

Spotřebitel je konečným posuzovatelem úspěchu nebo neúspěchu společné rybářské politiky. Pokud lidé nechtějí jíst ryby ulovené evropským loďstvem nebo chované v EU, pak není důležité, jak dobří jsou naši rybáři při jejich lovu nebo naši chovatelé při jejich chovu nebo naši zpracovatelé při jejich přeměně na lákavé výrobky.

Velká část problémů, jimž bude v následujících letech čelit společná rybářská politika, bude podpora odvětví nejen v obtížné transformaci směrem k udržitelnosti, ale i v obnově obrazu ryby jako potraviny, která je pro nás nejen zdravá a dobrá, ale je také získávána skutečně odpovědným způsobem.

Poslední velká reforma společné organizace trhu proběhla v roce 1998 a další podstatné změny se dají očekávat v následujících letech. Komise zejména věří, že organizace producentů mohou hrát klíčovou úlohu v řešení mnoha hlavních problémů, před nimiž stojí evropské odvětví rybolovu. Rostoucí náklady na pohonné hmoty, stagnující nebo klesající prodejní ceny, vzrůstající závislost na dovozu a na akvakultuře, sílící vliv velkých maloobchodních řetězců a stále rozmanitější poptávka spotřebitelů – pro řešení problémů ve všech těchto oblastech musí organizace producentů posílit vyjednávací postavení jednotlivých rybářů a přispět ke zvýšení životaschopnosti, a tím i udržitelnosti, odvětví. Po řadě hodnocení v roce 2008 a po široké konzultaci se zúčastněnými subjekty Komise navrhne velkou reformu společné organizace trhu v roce 2009.

Nad rámec zásady obezřetnosti

Jak jsme v této brožuře viděli, ekologické a ekonomické dimenze rybolovu jsou neoddělitelné. Bez zdravých populací ryb nemůže odvětví vydělávat. Přestože motivy zisku a ekologické udržitelnosti mohou být v krátkodobé, střednědobé i dlouhodobé perspektivě v rozporu, tvoří mocný kruh, a je na nás, abychom zařídili jejich spolupráci. Zdravé populace ryb vedou k rentabilnímu odvětví. A rentabilní odvětví má přirozený zájem na udržitelnějších rybolovných postupech.

Hovoříme-li o ekologii, musíme hovořit o „systémech“. Rybí populace nejsou izolované. Každá z nich je pouze složkou ve složitých ekosystémech, které tvoří strukturu života v našich oceánech. Jako takové jsou součástí neobyčejné sítě spojení a vzájemných závislostí. Každá část je závislá na celku a porušení jednoho jediného prvku může spustit dalekosáhlý řetězec příčin a následků.

Společná rybářská politika je zavázána nejen k udržitelnosti a k uplatňování zásady obezřetnosti na řízení rybolovu, ale i k „přístupu založenému na ekosystémech“. To je stanoveno v základním nařízení a odráží to naše mezinárodní závazky podle Úmluvy o biologické rozmanitosti a Johannesburgské deklarace z roku 2002 v rámci Světového summitu o udržitelném rozvoji. Podle těchto mezinárodních dohod sdílí EU s mnoha jinými státy cíl pokračovat v přístupu založeném na ekosystémech nejen v evropských vodách, ale na celém světě. Přístup, který EU sleduje při uvádění do praxe, byl naznačen ve sdělení Komise zveřejněném v dubnu 2008.

Přístup založený na ekosystémech by měl harmonizovat získávání těchto výrobků a služeb, které přírodní zdroje nabízejí lidské společnosti, s respektováním rozmanitosti a integrity přírodních živých systémů a potřeb budoucích generací. Ze všech námořních činností je rybolov pravděpodobně tou, která

nejvíce přímo závisí na zdraví našich mořských ekosystémů. Rybolov proto může nejvíc získat z přístupu založeného na ekosystémech. Takový přístup však nemůže vyloučit zvažování všech ostatních lidských činností, jež ovlivňují moře kolem nás. Chráníme-li své korálové útesy a podmořské hory před negativními účinky rybolovu, nikoli však před ropnými vrty nebo pokládkou kabelů, pak jim neposkytujeme takovou ochranu, jakou si zaslouží. Přístup založený na ekosystémech může být řádně uplatňován pouze v souvislosti s meziodvětvovou námořní politikou.

Nová integrovaná námořní politika se plně zavazuje uplatňovat přístup založený na ekosystémech při řízení nejen rybolovu, ale všech lidských činností, které mají dopad na zdraví našich mořských zdrojů.

Ústředním bodem integrovaného přístupu založeného na ekosystémech jsou dva hlavní nástroje: směrnice o námořní strategii

Oceán plný příležitostí

V říjnu 2007, po jednoroční veřejné konzultaci, zveřejnila Evropská komise sdělení popisující její vizi integrované námořní politiky pro EU společně s podrobným akčním plánem stanovujícím ambiciózní pracovní program pro následující roky. Tyto dokumenty byly výsledkem dvouleté práce, během níž neustále rostla podpora zúčastněných subjektů koordinovanému meziodvětvovému přístupu k řízení evropských moří a oceánů.

V prosinci 2007 Evropská rada schválila tuto vizi bez výhrad a vyzvala budoucí představitelství EU, aby pracovala na ustavení integrované námořní politiky tím, že budou sledovat cíle stanovené v akčním plánu.

Výsledkem je jedna z neambicióznějších politických iniciativ v nedávné historii EU. Evropské námořní oblasti vytvářejí přibližně 40 % hrubého domácího produktu (HDP) EU. Námořní odvětví je široké a mimořádně rozmanité: doprava, lodní přeprava, obchod, pobřežní a přístavní průmysl, tradiční a alternativní energie, rybolov, akvakultura, mořský výzkum, cestovní ruch – to všechno se snaží společně existovat a vzájemně se ovlivňuje. Všechny tyto oblasti

mají dopad na naše oceány a na kvalitu života, který pomáhají udržovat.

Integrovaná námořní politika bude klíčovým nástrojem při řešení problémů udržitelného rozvoje a konkurenceschopnosti ve 21. století a při stanovení hlavních evropských priorit. Pomůže Evropě co nejlépe využít globalizaci, bojovat se změnou klimatu a přizpůsobit se jejím dopadům a dosáhnout energetické udržitelnosti. Všechny tyto cíle vyžadují soudržný a koordinovaný přístup, máme-li využít potenciál svých oceánů a moří udržitelným způsobem.

Akční plán stanoví celou řadu konkrétních činností, které budou zahájeny v průběhu mandátu Barrosovy Komise. Týkají se širokého spektra záležitostí od námořní dopravy po konkurenceschopnost námořních podniků, zaměstnanosti, vědeckého výzkumu, rybolovu a ochrany mořského prostředí.

Zvláště důležité jsou tři nástroje pro tvorbu integrované politiky. Je to:

- integrovanější síť systémů dohledu nad evropskými vodami;

- rozvoj námořního prostorového plánování podporovaného plánem připraveným Komisí;
- Evropská námořní síť pro pozorování a sběr dat (EMODNET) s cílem optimalizovat stávající rozptýlené iniciativy získávající údaje o oceánech a mořích a vnést do nich soudržnost.

Nový integrovaný rámec pro řízení námořních záležitostí vyžaduje průřezové nástroje, které pomohou tvůrcům politik a ekonomickým a ekologickým subjektům spojit své politiky, propojit své činnosti a optimalizovat využití námořního a pobřežního prostoru ekologicky udržitelným způsobem. Zkvalitnění údajů a informací, plánování a sledování a dohledu nad našimi oceány a moři, které tato činnost přinese, usnadní samo o sobě vzájemné obohacování všech činností v rámci námořní politiky a povede nakonec k integrovanějšímu přístupu.

Komise již brzy zahájí přípravné a pilotní projekty ve všech těchto třech oblastech. Až budou zavedeny, pak již nebude nová námořní politika EU pouhou myšlenkou, ale stane se skutečností.

přijata v prosinci 2007 a směrnice o stanovištích z roku 1992. Směrnice o námořní strategii tvoří oficiálně ekologický pilíř námořní politiky EU. Zabývá se ekosystémy na bioregionální úrovni a vyzývá členské státy, které sdílí danou námořní oblast, aby společně stanovily normy pro „dobrý stav životního prostředí“ a plán, jak toho chtějí dosáhnout. Koncepce „dobrého stavu životního prostředí“ zahrnuje zachování biologické rozmanitosti a širší myšlenky týkající se integrity a zdraví ekosystému. Směrnice o stanovištích se na druhé straně zabývá určitými stanovišti, která mají specifické rysy a jsou jasně vymezena v prostoru. Aby byla zajištěna ochrana citlivých prostředí a živých struktur na zemi i v moři, představuje směrnice právní základ pro vytvoření celoevropské sítě reprezentativních chráněných území.

Navíc díky uplatnění těchto dvou směrnic bude EU schopna zajistit, aby evropské populace ryb měly zdravé prostředí, v němž budou žít a vzkvétat (viz přehled údajů o přístupu založeném na ekosystémech).

To jistě neznamená, že společná rybářská politika se může nadále soustředit jen na zachování populací ryb a ponechat prostředí, v němž žijí, jiným politikám a subjektům. Naopak, integrace faktorů týkajících se ekosystému do pravidel společné rybářské politiky jako součást silnějšího holistického přístupu k námořnímu odvětví a mořskému prostředí již začala a bude v nadcházejících letech stále důležitější. Musíme posílit výzkum vzájemného působení mezi rybolovem a mořskými ekosystémy a zahrnout jej do všech rozhodnutí učiněných v rámci společné rybářské politiky. A musíme zajistit, aby dopady rybolovu byly v souladu s politikami uplatňovanými v rámci širších nástrojů směrnice o námořní strategii a stanovištích a aby je podporovaly.

Konkrétně to znamená, že existují tři hlavní způsoby, jimiž může řízení rybolovu přispět k ochraně mořských ekosystémů a zajistit zdravé a odolné prostředí pro všechny jeho uživatele.

Může omezit celkový tlak vyvíjený na rybolov. Čím méně času stráví lodě na moři a čím méně musí lovit na zajištění důstojného živobytí, tím méně organismů bude záměrně nebo náhodně zahubeno a tím méně bude narušováno prostředí, které chrání a podporuje cílové druhy.

Může chránit citlivá mořská stanoviště a druhy, a to někdy rychleji, než dovolují jiné integrovanější nástroje. Společná rybářská politika se v posledních letech často používá k zajištění bezprostřední ochrany před destruktivními metodami rybolovu

u ekosystémů, o jejichž širší ochranu usiluje směrnice o stanovištích, aniž by se muselo čekat, až bude tento zdoluhavý proces ukončen. Tato opatření mohou být přijata také nezávisle na procesu Natura 2000, jako například opatření na ochranu podmořských písčin v Darwinově moři severně od Skotska nebo korálových útesů v okolí Azorských ostrovů, Kanárských ostrovů a Madeiry.

Může rovněž **zohlednit environmentální příčiny, které mají dopad na populace ryb** a mohou postupně vést k velkému narušení odvětví rybolovu. Neměli bychom organizovat rybolov tak, aby hrozilo riziko, že jak populace ryb, tak rybáři budou vystaveni značnému negativnímu dopadu v případě náhlých změn kdekoli v ekosystému, jako je například změna klimatu. To znamená především nevyužívat nadměrně populace ryb tak, aby i nepatrná změna v jejich prostředí mohla způsobit jejich zhroucení. Dlouhodobé řízení maximálního udržitelného výnosu je tedy klíčem k zajištění integrovaného přístupu založeného na ekosystémech.

Přístup založený na ekosystémech je v jádru pochopitelně jen zkratkou pro něco, co jsme vždy věděli a co toto odvětví podnikalo instinktivně. Rybáři jsou si obvykle velmi dobře vědomi vzájemného propojení mořského života ve všech jeho formách. A vědí, že je v jejich dlouhodobém zájmu udržet moře zdravá, aby jim poskytovala hojnost populací ryb a jejich řemeslo tak pro ně bylo potěšením, nikoli břemenem.

Nyní je úkolem Komise pracovat s rybáři a se všemi zúčastněnými námořními subjekty a vytvořit nejen politiku, ale **kulturu** integrovaného řízení oceánů založenou na hlubokém porozumění potenciálu a omezení našeho přírodního prostředí. Kulturu, v níž jsou respektovány ekologické hranice a síla moří pracuje pro nás, nikoli proti nám, k většímu prospěchu stávající generace i generací budoucích.

Cesta vpřed

Společná rybářská politika urazila od roku 1982 dlouhou cestu, neboť první nástroje evropské rybářské politiky byly ustaveny počátkem 70. let. To, co začalo jako soubor nástrojů určených k zachování tradičních rybolovných postupů a ke zmírnění napětí mezi hrstkou států, je nyní složitým právním a vědeckým rámcem, který se snaží harmonizovat zájmy 27 členských států a chránit přírodní zdroje, jejichž konečnou, i když obnovitelnou povahu nelze dále přehlížet.

V posledních letech došlo k mnoha zlepšením. Dlouhodobé plánování a rybolov pro maximálně udržitelný výnos jdou nyní ruku v ruce se vzrůstající úlohou akvakultury a s uznáním, že hodnota by měla být v tržním řetězci rozložena spravedlivě. Financování bylo přesměřováno, aby poskytovalo podporu tomuto odvětví v období transformace a pomohlo pobřežním společenstvím udržet si svůj charakter s tím, jak diverzifikují svou hospodářskou základnu. Podíl zúčastněných subjektů byl posílen, stejně jako kontrola a vymáhání. A naše mezinárodní úloha nám přináší možnost i povinnost vyzdvihnout prapor odpovědného rybolovu, kdekoli plují lodi EU.

Tyto dosažené úspěchy musí přesto vyvažovat mnoho oblastí, v nichž je zásadní zlepšení stále ještě nutně zapotřebí. Institucionální rámec společné rybářské politiky má stále tendenci směřovat definici dlouhodobých zásad s jejich konkrétním každodenním uplatňováním a připravuje nejen rámec, ale i podněty pro krátkozraké a nezodpovědné rozhodování. Kapacita loďstva je dosud stále mnohem větší než možné udržitelné úlovky, což je přímým návodem k nadměrnému rybolovu, podhodnocování zpráv a různých druhů ilegální činnosti porušující pravidla. Potřebujeme vytvořit rámec pro toto odvětví, v němž se vyplatí být zodpovědný, nikoli rámec, v němž lidé mohou těžit z přehlížení pravidel a drát se kupředu bez ohledu na ostatní.

To může vyžadovat řadu radikálních a inovativních změn ve způsobu činnosti společné rybářské politiky a cílem Komise je uspořádat skutečně otevřenou veřejnou diskusi o definování podmínek příští reformy. Nástroje tržního řízení na omezení velikosti loďstva, větší pravomoci pro Komisi

Časový plán reformy

Dne 29. září 2008 podpořila Rada ministrů pro rybolov jednomyslně výzvu evropského komisaře pro námořní záležitosti a rybolov Joeho Borgia k zahájení příprav nadcházející reformy společné rybářské politiky odstartováním skutečně otevřené a ničím neomezované diskuse se zúčastněnými subjekty, členskými státy a širokou veřejností.

Komise má v úmyslu předložit v první polovině roku 2009 zelenou knihu, která bude základem široké veřejné konzultace. Shrnutí výsledků konzultace bude zveřej-

něno začátkem roku 2010 a cílem Komise bude předložit návrhy reformy ještě v tomtéž roce s tím, že vstoupí v platnost v roce 2012.

Komisař Borg uvedl: „Hospodářsky, společensky a ekologicky zdravé odvětví rybolovu závisí na zdravých populacích ryb a na tom, aby rybářské loďstvo bylo v rovnováze se svými možnostmi rybolovu. Pro jakoukoli budoucí reformu společné rybářské politiky bude proto zásadní ekologická udržitelnost.“

při umravňování členských států, podstatné zjednodušení regulace na úrovni EU a delegace mnoha prováděcích rozhodnutí na vnitrostátní a regionální úroveň: žádné z těchto opatření není všelékem a některá z nich jsou velmi sporná, ale všechna musí být nastolena v okamžiku, kdy hledáme pro společnou rybářskou politiku cestu kupředu pro nadcházející roky.

Stojíme rovněž před výzvou a před možností plně zahrnout společnou rybářskou politiku do širší perspektivy skutečně průřezové námořní politiky. Musíme zajistit, aby byla soudržná se směrnicí EU o námořní strategii a se zaměřením integrované námořní politiky na udržitelný růst v pobřežních oblastech. Hledání lepšího ekologického a environmentálního statusu pro naše moře a oceány půjde ruku v ruce s větší, nikoli menší, podporou na úrovni EU pro pobřežní společenství zasažená tímto novým přístupem k řízení rybolovu.

Jak rodící se námořní politika EU, tak společná rybářská politika, jež oslavila již 25. výročí, mají kořeny v konzultacích a v účasti občanů Evropy. A obě jsou svou povahou pracovní. V celé této brožuře jsme se snažili nejen vysvětlit základní zásady, kterými se nyní řídí společná rybářská politika, ale i ukázat, že společná rybářská politika není jen soubor nařízení vytesaných do kamene, ale je to vyvíjející se proces, který mohou zúčastněné subjekty a občané aktivně kritizovat a formovat.

Cílem společné rybářské politiky je zajistit, abychom měli zdravé populace ryb ve zdravém mořském prostředí, neboť bez toho nemůže nikdy existovat rentabilní odvětví rybolovu. Pro dosažení tohoto cíle je Evropská komise připravena udělat cokoli, co je třeba, aby bylo zajištěno, že zúčastněné subjekty, spotřebitelé, vědci a manažeři mohou spolupracovat a nahradit tak bludný kruh minulých politik nefalšovaným kruhem kouzelným – tedy skutečným vítězstvím.

Společná rybářská politika není souborem strnulých omezení, ale je dynamickým rámcem, v němž se členské státy a zúčastněné subjekty mohou identifikovat a pracovat s cílem vytvořit takový druh odvětví rybolovu, jaký chtějí mít. Neboť při konečné analýze je jediným definitivním omezením biologická udržitelnost, a to nestanoví žádná politická instituce, ale matka příroda sama.

Evropská komise

Společná rybářská politika – Uživatelská příručka

Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství

2009 — 36 s. — 21 x 29,7 cm

ISBN 978-92-79-09870-3

ec.europa.eu/fisheries

Úřad pro úřední tisky
Publications.europa.eu

ISBN 978-92-79-09870-3

9 789279 098703